

GORIŠKA KNJIŽNICA
Študijski oddelek
Nova Gorica

40132

KAREL

Sirok

ALPI STAVČKI

AVGT
CERNIGOJ

Branka Novaković

KAREL ŠIROK

SLEPI SLAVČKI

GORICA 1922

IZDALO IN ZALOŽILO

KATOLIŠKO TISKOVNO DRUŠTVO

VSE PRAVICE PRIDRŽANE

40132

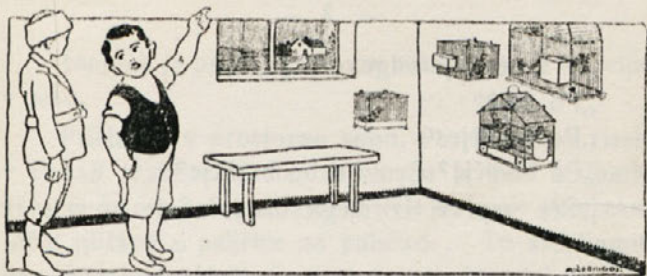
D 20.050/1958

TISKARNA MIROSLAVA JASPERJA NA DUNAJU

VSEBINA

	Stran
Slepi slavčki	1
Tinetov Janček	19
Bellnka	37
Divja raca	57
Kastorček	67
Brama	89
Gož	99

S L E P Í S L A V Ā Č K I

1.

Za vasjo je šumljal bister potoček, za potočkom pa se je razprostirala temna hosta. Pred hosto je stala ob kolovozu hišica in v njej je stanoval gozdar s svojo družinico. Na pragu pred hišico je sedel gozdarjev Janezek.

Na nebu je sijalo solnce in v gozdu so venomer žvrgoleli ptički. Doli nekje ob potoku so prale mladenke in so pele veselo pesem.

Po kolovozu je korakal droben deček, in ko je prišel do gozdarjeve hišice in je zagledal Janezka na pragu, se je ustavil. Dečka sta se pozdravila s smehom na licih, in Janezek je vprašal:

„Kam greš, Jurček?“

„V hosto,“ je odgovoril Jurček.

„Po kaj?“

„Po bodičje.“

„Po bodičje? Čemu ti bo bodičje?“

„Oče napravi iz njega omelo. Saje pomete iz dimnika.“

„Tam doli pri gabrih ga je vse polno. Hitro ga narežeš. — Imaš rezilo?“

„Krivček imam.“

„Zdaj pridi malo z mano v sobo, Jurček! Naše ptiče ti pokažem.“

„Ni doma tvojega očeta?“

„Ne. V hosto je odšel. — Kaj se ga bojiš?“

Jurček je molčal.

„Zakaj se ga bojiš? Povej! — Nečeš povedati?“

„Ne vem, zakaj.“

„Mari zato, ker ima dolgo brado?“

„Ne vem.“

„Tudi drugi se ga bojijo. Jaz pa se ga prav nič ne bojim.“

„Ker je tvoj oče!“

„Vedno mi prinaša ptiče. Vse polno jih imamo. Le pridi in poglej! — Le pridi! Nič se ne boj! No-benega ni doma!“

Janezek je prijel Jurčka za roko in ga je odpeljal v hišo.

Prišla sta v prostorno sobo. Po stenah so visele v vrstah različne kletke, največ pa je bilo majhnih. Tiho je bilo v sobi; slišalo se je le klekanje preskakajočih ptičkov s paličice na paličico. . . To klekanje je bilo podobno tiktakanju ur v urarni. Le zdaj pa zdaj se je zaslišalo izmed neprestanega klekanja kratko in rezko drskanje; takrat je podrsala ptička s kljunčkom po žicah ptičnice.

Jurček se je ustavil sredi sobe in se je zagledal v nemirne ptičke. In čimdalje jih je gledal, tembolj se mu je zdelo, da so ptičice žalostne, zelo žalostne, posebno tiste, ki tičijo v tesnih kletkah in skačejo brez prestanka s paličice na paličico, s paličice na paličico, ne da bi se ustavile niti za trenotek, ne da bi se ozrle ne na desno ne na levo.

„Ali niso lepi, Jurček?“

„Lepi so. — Ubožci!“

„Zakaj ubožci?“

„Ker so zaprti. Žalostni so.“

„Žalostni? — Kaj še! — Le poglej, Jurček! Tile so srakoperji, ti so kosi, to je črnoglavka; tu so čižki in sinice.“ In pokazal je na tiste tesne ptičnice, kjer so

naglo in brez odmora begale ptičke sem in tja, sem in tja, s paličice na paličico.

„Poglej, Janezek, kako so žalostne te siničke! Obupane so.“

„Saj niso žalostne!“

„Žalostne so, Janezek! Vse ptičke so žalostne! Ali ne vidiš?“

„Saj pojejo.“

„Nobena ne poje! Vse so tihe, vse so žalostne, obupane. . . Nobena ne poje, Janezek!“

„Zdaj ne, a včasih pojejo.“

„Kako naj bi bile vesele v tesnih kletkah, kako naj bi prepevale v ječi!“

„Saj imajo jesti.“

„Pa svobodo imajo, svobodo?!“

„Samo da imajo jesti. — Kaj niso lepi? Mari bi jih ne imel rad ti?“

„Ne, Janezek! Ko bi bili ti ptički moji, takoj bi jih izpustil, vse do zadnjega bi izpustil.“

„Beži, beži! — Sem poglej! Tile so slavčki. Slavčki pojejo najlepše.“

„Vsak večer jih slišim prepevati, videl pa nisem še nobenega.“

„No, le poglej jih! Rjavi so kakor vrabci.“

Jurček je pristopil k steni in je pogledal v kletke, kjer so bili zaprti trije slavci.

„Joj!“ je vzkliknil Jurček. „Kakšni pa so? Ali nimajo oči?“

„Ne. Slepí so.“

„Kdo jih je oslepil?“

„Moj oče jih je oslepil. Moj oče jim je iztaknil oči.“

„O uboge, uboge živalce! — Pa zakaj, zakaj jih je oslepil?“

„Zato, da bodo rajši peli.“

„Da bodo rajši peli . . .?! Slepí?! — Zaprti?!“

„Res, res, Jurček! Veš, oče je rekel, da pojejo slavci najrajši o mraku in ponoči, skriti v gostem grmovju. Podnevi, pri luči ne pojejo radi. Mrak ljubijo, temo — zato jih je oslepil. Zdaj, ko so slepi in ne vidijo solnca, ne vidijo luči, zdaj mislijo, da je vedno mrak, da je vedno tema. . .“

„Misliš, da ne vedo, da so slepi?“

„Nič ne vedo.“

„Misliš, da jih ni nič bolelo, kadar jih je oslepil . . . tvoj oče?“

„Samo nekatere. Tisti so poginili in oče jih je vrgel na gnojišče.“

„Od bolečine in od žalosti so poginili! Ubogi!
— Kako pa jih je oslepil?“

„Veš kako? Razbelil je iglo v ognju, prijel je slavca in ga je zbodel z iglo v oči.“

„In prav nič se mu niso smilili slavčki, prav nič?“

„Kaj bi se mu smilili!“

„Trdo srce ima tvoj oče, Janezek, trdo kakor kamen... Tvoj oče nima srca, kamen ima namesto srca.“

„Eh, zaradi tega...!“

„Tudi tvoje srce, Janezek, se izpremeni v kamen, če boš takšen. In nič več se ne boš mogel jokati, nikdar več se ne boš mogel smejati...!“

„Če je res!“

„Boš že videl!“

Janezek se je zamislil, Jurček pa je žalostno gledal slepe slavčke. Kako čudni, kako bedni so bili brez oči in kako čudno so se kretali v kletkah. Vendar se jim je posrečilo skočiti s paličice na paličico in tudi do lončka s hrano so se znali pritipati. Večinoma pa so čepeli v kotu čemerni in tihi, s privzdignjeno glavico in z do tal povešenim repkom.

„Kako čudno je, da vedo slepi slavčki, kje so paličice in kje sta lončka!“

„Bili so zaprti v teh kletkah še predno jih je oče oslepil, zato vedo, kje je paličica in kje so lončki.“

„Uboge živali! — Janezek, izpusti jih, vse izpusti!“

„Ne, ne! Oče bi me tepel, joj, kako bi me tepel!“

„Izpusti jih! Samo slavčkov ne smeš izpustiti! Siromaki! Ne vedeli bi, kam odleteti, kje obsedeti. Ubili bi se, ali pa bi poginili od lakote in žeje. — Ne, Janezek, slavčkov ne smeš izpustiti! — In zdaj grem, nikoli več ne pridem gledat tvojih ptičev!“

„Veš, Jurček, jaz ne bom nobenemu ptiču iztaknil oči!“

„Tudi lovil jih ne boš?“

„Tudi lovil jih ne bom.“

„Tudi zapiral jih ne boš v kletke?“

„Tudi zapiral jih ne bom.“

„Potem se ti ne izpremeni srce v kamen. Kadar boš žalosten, se boš lahko razjokal, da ti bo lažje pri srcu, kadar pa boš vesel, se boš lahko smejal od srca.“

„Kako veš to, Jurček?“

„Mati mi je povedala. — Zdaj pa moram v hosto, že veš, po bodičje moram. . .“

„Saj prideš še kdaj k meni, Jurček?“

„Pridem, kadar ne boš imel več ptičev!“

Dečka sta odšla iz sobe. Na hišnem pragu ju je srečal gozdar, ki se je ravnokar vrnil domov. Jurček se je prestrašil; najrajši bi se znašel daleč kje v hosti.

„Ohó, kaj pa sta počenjala v hiši?!“ jima je zaklical gozdar.

„Nič, nič, oče!“ je odvrnil Janezek.

In Jurčku je rekel gozdar:

„Ti, fant, zakaj pa se me bojiš, kaj?!“

„Zaradi . . . zaradi — zaradi slavčkov. . .“

„Kaj pa jeclja!“ je zagodrnjal gozdar in je stopil v hišo, Jurček pa je odhitel preko kolovoza in je izginil v hosti.

2.

Prešlo je poletje in prišla je rumena jesen. Mnogo ptičkov je odletelo čez morje, a tisti, ki so ostali, so onemeli. Z vej so že odpadali rumeni listi in hladen vetrič jih je odnašal s seboj. Po pašnikih in po jasah so pasli pastirčki. Dolgčas jim je bilo, zato so si peli pesmice. Pesmice pa so se glasile čimdalje žalostneje. . .

Gozdarjev Janezek je sedel pred hišo in je poslušal petje, ki je prihajalo od skritih jas. Njegovi tovariši so tam. K njim pohiti in se bo zabaval z njimi. Kako prijetno je sredi jase med prijatelji!

Že je vstal, da pohiti v hosto, ali tačas je stopil iz hiše oče s koši na rokah in mu je dejal:

„Kostanj je dozorel, zdaj ga grem klatit. Z mano pridi, Janezek, pobiral ga boš! Tale koš vzemi s sabo.“

Janezek je vzel koš in je odšel za očetom po kolovozu v gozd.

Kmalu sta prišla do visokih kostanjev in sta odložila koše na mah. Gozdar je splezal na drevo in Janezek mu je podal dolgo preklo; z njo je začel klatiti gozdar griče z vej. Janezek je sédel na mah in je opazoval, kako oče klati. Nekatere griče so bile že razpokane in skozi poke so škilili temnorjavi kostanji.

Ko se je bilo nabralo na tleh že dobršno grič, jih je pričel pobirati Janezek v koše. In ko so bile vse pobrane, je zopet sédel na mehki mah.

Gozdar pa je klatil dalje in se je jezil:

„Vražje griče, kako trdo se tiščite veje! Le počakajte!“

Mahal je in mahal s preklo po veji, griče pa so se še vedno trdovratno upirale. Mahoma pa se veja odlomila pod močnim udarcem prekle in je odletela z gričami vred vstran ter padla Janezku na obraz. In griče so mu padle baš na oči, baš na oči. Ostre bodice

težkih grič so mu prebodle veke, zarile so se mu v oči in se zalomile v njih.

Janezek je kriknil, planil pokonci in se je prijel z rokami za obraz. Bil je ves bled in ves se je tresel od silne bolečine.

Gozdar je skočil z drevesa in je planil k Janezku. In ko je videl, kaj se je zgodilo, ni vedel kaj početi. Kakor brezumen si je pulil brado, kakor brezumen si je rval lase. . .

Janezek pa je vikal in stokal, ah, kako je stokal! Oče ga je dvignil v naročje in odhitel z njim skozi gozd.

Ves poten in zasopel je prišel do doma. Potem je begal okoli hiše, klical je ljudi, prijemal se je za glavo in je stokal venomer:

„Moj Janezek, o, ti moj Janezek! Joj, joj meni!“

Položil je Janezka na posteljo in je odhitel v vas, da najme voz, ki popelje Janezka do železniške postaje.

In ko je drdral voz z Janezkom, ki je imel mokre obkladke na obrazu, skozi vas, so videli otroci, kako se je ubožec tresel in so slišali, kako je stokal, neprestano stokal in hlupal od bolečine. Opustili so igro, stali so tihi kraj ceste in so dolgo strmeli za vozom.

Voz pa je naglo drdral skozi vasi do trga. Tam je odnesel oče Janezka na vlak, ki je kmalu nato zapiskal in odhitel proti mestu.

V mestni bolnišnici so pregledali zdravniki Janezka in so zmajevali z glavo. Gozdar pa je sklepal roke in jih je prosil:

„Rešite mi otroka, gospodje, rešite mi ga, za voljo božjo! Vse vam dam, kar premorem, vse, vse...!“

Janezek pa je stokal in je klical:

„Oče, oče! Kje ste, oče? Nič vas ne vidim, oče, nič vas ne vidim... Ne hodite proč, nikar me ne puščajte samega! Ooo...!“

„Nič se ne boj, Janezek! Nikamor ne pojdem, nikamor! Pri tebi ostanem, vedno ostanem pri tebi, otrok moj! — Potrpi, Janezek! Kmalu ozdraviš in prideš domov! — Gospodje zdravniki! Milo vas prosim, rešite mi otroka, rešite mi ga, za voljo božjo...!“

Zdravniki pa so zmajevali z glavo in so rekli:

„Hudo je, hudo! Storili bomo, kar je v naši moči!“

Dolgo je ostal Janezek v bolnišnici. Zdravniki so se trudili na vso moč, da bi mu rešili vid, ali niso

mu mogli spraviti vseh zalomljenih bodic iz oči. Da ga rešijo grozних bolečin in smrti, so mu jih iztaknili.

3.

Pomlad je že prihajala v deželo, ko se je povrnil Janezek iz bolnišnice domov. Bil je popolnoma slep.

Ko so ga pripeljali v domačo hišo, je glasno zajokal.

„Oče, oče! Črna tema je krog mene! Nikoli več vas ne bom videl, nikoli več...! Tudi Jurčka ne bom več videl ne drugih tovarišev, nobenega ne bom več videl...!“

„Nič ne jokaj, Janezek! Tudi najbridkejše solze ti ne morejo pomagati...“

„Olajšajo mi žalostno srce! Oče, moje srce ni okamenelo, nikoli ne okameni...!“

„Kaj govoriš, sinko? Ne razumem! Potolaži se! Nič ne bodi žalosten! Ljubili te bomo, Janezek, stokrat bolj te bomo ljubili! Vedno bomo pri tebi, da nas boš slišal, in vse storimo, kar boš želel!“

„Peljite me ven, oče, pred hišo me peljite, da me obsije, da me ogreje prijetno pomladansko solnce!“

Oče je odpeljal Janezka pred hišo in ga je posédel na nizko klopico.

„Kako prijetno greje solnce! Tudi ptički se ga veselijo. Nekateri se že oglašajo, oče! Tudi siničko slišim cicifujčkati. — O, blagor ptičicam, ki vidijo polje in hosto in cvetje in solnce! Lahko so vesele! Jaz pa ne bom videl nikoli več ne polja ne hoste ne ptičkov ne cvetja ne solnca... Ničesar več ne bom videl! Nikdar več ne bom vesel...!“

„Ne govôri takó, sinko! Mi te bomo razveseljevali, mi ti bomo vedrili mračne misli. Vse storimo, kar nam ukažeš...“

„Oče! Imate še vedno ptičke v sobi?“

„Še vedno, še vedno, Janezek! Pa še druge nalovim. Imel jih boš, kolikor jih boš hotel in kakršne boš hotel.“

„Oče! Prinesite vse kletke s ptički sem na solnce!“

„Tako j grem ponje!“

Gozdar je znesel vse kletke pred hišo.

„Hvala, oče! — In zdaj odprite vratca liščkom, da odletijo tja, kjer je svoboda in kjer je solnce!“

Oče je obstal začuden in ni razumel.

„Ali ste že odprli, oče?“

„Tako j, sinko!“

In stopil je h kletkam liščkov ter je odprl vratca. In liščki so veseli odleteli v hosto.

„Ali čujete, kako so veseli?! Glejte, oče, tudi jaz se veselim z njimi!“

„Da se le veseliš, otrok moj!“

„Oče! Zdaj odprite vratca čížkom! Tudi čížki ljubijo solnce in svobodo.“

Gozdar je izpustil čížke.

„Ali ste slišali, kako veselo so odfrleli?! Tudi jaz se radujem z njimi! — Škoda, da nisem tudi jaz čížek!“

„Ne govôri tako, dete moje!“

„Zdaj odprite kosu in črnoglavki!“

Zgodilo se je po njegovi želji.

„Ali ste slišali, kako sta vsa srečna odfrfotala v svoj zeleni grad? — Ah, zakaj nisem jaz črnoglavka ali vsaj metulj ali vsaj drobna mušica! Zopet bi videl zeleno hosto in nebo in cvetje in tovariše in vse, vse . . .!“

„Sinko!“

„In zdaj odprite slavčkom! — Nikar, oče, nikar!! Kako naj zletijo, siromaki, kam naj zletijo, slepci ubogi! Taval bi naokrog po črni temi, dokler bi ne poginili od lakote in od žeje. — Ne, oče, slavčkov ne smete izpustiti! Meni jih dajte! Jaz bom skrbel

zanje. Vedno bom pri njih, vedno bom pazil nanje. Njih tovariš bom in oni bodo moji tovariši. Poznali se bomo in se bomo ljubili. — Ne vidite, oče, kako so žalostni, kako silno so nesrečni? — Tudi jaz nisem videl in nisem razumel nekdanj, a zdaj razumem, natanko razumem njihovo žalost in njihovo trpljenje. Veliko je njih trpljenje, oče, a moje je še večje! Ah, zakaj nisem tudi jaz slep slavček...!“

„Tvoje besede, Janezek, mi režejo srce! Ali ne veš, da sem tvoj oče in da te ljubim, zelo ljubim?!“

„Pa zakaj, zakaj ste oslepili slavčke, oče?! Ko bi vi vedeli...!“

Oče se je prijel za glavo in v očeh so mu zaigrale solze.

„Odpusti, sinko!“

„Odpustite, oče!“

In oče in sinček sta se objela in sta se razjokala.

TINETOV JANČEK

1.

Bilo je dan pred svetim Miklavžem. Na vasi je bilo tiho, še pes ni zalajal od nikoder. Le tuintam je zažvižgala burja okoli oglov in v napol podrtih senikih.

Iz dimnikov se je dvigal rahel, modrikast dim: po hišah so kurili močne ognje, zakaj bilo je vlažno in mrzlo.

Le iz dimnika očrnele kočice, ki je stala na koncu vasi, se ni valil dim. Tam je stanovala vdova z mladim sinom.

Žena je ležala v kuhinji na starinski postelji vsa blede in upadla. Že dolga dva meseca sta bila pretekla, odkar jo je bolezen potisnila v postelj. Prej je še lahko

hodila na dnino, sedaj pa se je še komaj obračala na postelji.

Tako sta živela obadva, mati in sin, v velikem siromaštvu in trpljenju, pozabljena od vsega sveta. O da, na siromaka radi pozabljajo ljudje!

Tine je sedel na ognjišču in je listal po starem, mastnem molitveniku z velikimi črkami. Mati se je zagledala vanj z žalostnimi očmi.

„Sveti Miklavž bo jutri,“ je mislila v svojem srcu, „jaz pa nimam s čim razveseliti svojega otroka. O, Bog, Ti vidiš siromaštvo in mojo bolezen, Ti vidiš v srcu mojo veliko ljubezen in moje veliko trpljenje! O, Vsegamogočni, usliši mojo gorečo prošnjo! Ne prosim zase, za svojega nedolžnega otroka prosim. Glej, jutri bo sveti Miklavž — jaz pa nimam s čim razveseliti svojega otroka. Razveseli ga Ti, o Bog, Ti mu pošlji žarek sreče v mlado srce. O, Vsegamogočni, o, milosti poln!“

Tako je govorila v svojem srcu, tako je molila. In ko je domolila, je bil še bolj upadel njen obraz, zakaj poleg žalosti in trpljenja se je zajedla vanj še skrb.

„Morda me usliši Gospod in dodeli vsaj to, da se moj Tine ne spomni na svetega Miklavža. Jutri bo že — on pa še do danes ne ve ničesar. Jutri ga

zadržim doma. In ko ne bo videl, kakó se radujejo drugi otroci na vási z Miklavževimi darovi, se ne zmisi na svetnika. Takó poteče dan in moje dete bo rešeno bridkosti. . . Prihodnje leto, če Bog dá zdravja, pa mu kupim za letos in za k letu skupaj.“

Takó je mislila mati, takó je rekla:

„Tine, k sosedovim stopi in poprosi za snop drvi. Če prineseš drva, potem zakurimo, zakaj vlažno je in mrzlo. Tudi jutri zakurimo. Domá ostaneš jutri; pri ognju se boš grel in frkalice boš pekel; v vinklah imam za prgišče koruze in v skrinji hranim med perilom dišečo kutino. Tudi kutina bo tvoja jutri.“

Tine je stopil z ognjišča in ko se je ozrl na mater, je videl na njenem obrazu trpljenje in skrb.

Komaj je stopil Tine na cesto, že so ga poklicali tovariši.

„Kam greš, Tine?“

„K sosedovim, k Martinovim grem po drva!“

„Pridi sem, samo za hip postoj!“

Trije Tinetovi tovariši so stali ob skednju.

„Veš, Tine, jutri bo sveti Miklavž, to noč bo nosil!“ je dejal prvi.

„Vem!“

„Da bi že prišla kmalu noč!“ je rekel drugi.

„Pa kaj prinese tebi sveti Miklavž, Tine? Meni prinese vlak, ki bo sam tekel, in dosti drugih reči,“ je rekel tretji. Ta je bil Županov Jakec.

„Pa kakó veš, da ti prinese sveti Miklavž vlak, ki bo sam tekel?“ je vprašal Tine.

„Kako? — Mati mi je povedala že včeraj!“

„Pa kakó ve to tvoja mati?“

„Hm, že ve kakó! — Kaj pa bi imel rad ti?“

„Kaj bi imel rad? Ej, toliko reči!“

„Ali bi rad orehov?“

„Rad!“

„Ali bi rad pomaranč . . . rdečih, dišečih?“

„Rad!“

„In potic . . . okroglih, medenih, bi hotel?“

„Hotel!“

„In kolačev . . . rumenih?“

„Tudi!“

„Meni pa se zdi, Tine, da ti ničesar ne prinese sveti Miklavž!“

„Zakaj ničesar?“ je vprašal Tine užaljeno in prestrašeno.

„Zato, ker je tvoja mati uboga!“

Tine je molčal in je šel po drva. V njegovo srce pa je prišla žalost.

Ko se je vračal z butaro drv proti dómu, je razmišljal z veliko bolestjo v srcu:

„Ali mi resnično ne prinese ničesar sveti Miklavž? Županov je dejal, da ničesar, prav ničesar! Pa zakaj mi ne prinese ničesar, prav ničesar? — Ker je moja mati uboga, je dejal Županov. A sveti Miklavž prinaša vsem, bogatim in revnim, samo da so pridni. Ali nisem bil priden? Jabolk nisem klatil, Bog že ve, da jih nisem. Pa če me je kdo zasramoval — sem molčal, če me je kdo udaril s kamnom — mu nisem povrnil. — Tudi mamó sem ubogal. Pa kakó bi je ne ubogal, svoje matere! Rad jo imam kakor nobenega drugega na svetu. Tudi ona me ima rada. Kadar je semenj pri nas in prodajajo kolače po šatorih, je žalostna, ker mi ne more kupiti ničesar. Ko bi mogla, vem, da bi mi kupila. Kolače, igrače — vse, kar bi želel, bi mi kupila, a nima denarja. Zato je žalostna. Tudi jaz sem žalosten, a ne zaradi kolačev — zaradi njene žalosti mi je hudo. — Pa lahko se zgodi, da bo še kdaj bogata in vesela, vedno vesela, in tudi tedaj, ko bo semenj pri nas. Tudi moje srce bo takrat veselo. In to se lahko zgodi že kmalu, že jutri, ako Bog hoče. In Bog je vsegamogočen in vsegaveden. On ve, da nisem nikoli klatil jabolk. V tiste bukve pogleda,

kamor zapisuje grehe vseh ljudi, v tiste velike bukve pogleda in vse ve.“

Tako je razmišljal Tine in pri srcu mu je bilo lažje, zakaj upanje ga ni zapustilo.

Ko je prišel do dóma, je zvrnil drva k vratom, potem je stopil v hišo.

Temno je bilo v hiši, komaj je razločil posteljo in mater, ki je ležala na njej. Natihoma je stopil k postelji. Mati ni spala.

„So ti dali drva?“

„Dali!“

„Bog jim povrni!“

„Ali naj zanetim takoj?“

„Le zaneti, Tine! Zebe me in v prsih me tišči; morda mi potem odleže.“

Tine je odšel pred prag po drva in je zakuril. Ko se je zakadilo na ognjišču in ko se je prikazal plamen, je pristavil k ognju lonček s kavo za mater. Nato je sédel na klop in je podtikal ogenj.

Ko je takó sedél Tine pri ognju, se je nenadoma spomnil Županovega Jakca in pri srcu ga je zaskelilo.

„Kaj bi razmišljal in ugibal!“ si je dejal Tine. „V posteljo pojdem in zaspim, hitro zaspim. In kadar se prebudim, bo že dan. Takó hitro bo minula noč,

kakor da bi bila dolga eno samo minuto. In takrat bom vedel vse. . .“

Pest dračja je še položil na ogenj in lonček s segreto kavo je odnesel na mizo k postelji, nato pa se je ulegel na klop in se je pokrilo s staro, tirjasto odejo.

Potem je molil, dolgo molil. Nato je zaprl oči, da bi prišel čimprej spanec.

2.

Tine ni mogel zaspati nocoj. Neprestano so se mu vsiljevale misli o svetem Miklavžu in ni se jih mogel iznebiti.

„Pa kakó vé sveti Miklavž, kateri otroci so dobri in kateri so hudobni? In otrok je mnogo — na tisoče jih je. Kakó more vedeti za vsakega posebe? Gotovo gre k Bógu in ga povpraša. Bog pa vzame tiste velike bukve, pogleda vanje in reče: „Ta je dober, ta je hudoben. . .“ In ali že ve sveti Miklavž, kakšen sem jaz, ali šele pojde povprašat k Bogu? Morda pa je že bil pri njem. . . Ah, ko bi le vedel, kaj mu je dejal! — Morda pa še ni bil pri njem, morda šele pojde. Saj je še zgodaj. Šele o polnoči hodi po hišah. . . Zdaj pa še ni niti trda noč. . .“

Tine je odprl oči, vzdignil je glavo in je pogledal skozi okno. Res, zunaj še ni bila trda noč, še je bilo nekaj medle svetlobe tam zunaj. Napeto je gledal Tine skozi nezastrito okno.

„Če se prikaže lučka pred oknom, potem bom vedel, da je prišel sveti Miklavž.“

Dolgo, dolgo je gledal, a nobena lučka se ni prikazala pred oknom; sveti Miklavž ni šel mimo.

Noč se je temnila in temnila.

„Če zapoje srebrn zvonček na cesti, potem bom vedel, da je prišel sveti Miklavž.“

Dolgo je poslušal, a noben zvonček ni zapel na cesti; sveti Miklavž ni prišel mimo. Le veter je pel tam zunaj svojo žalostno pesem in je lomil suhe veje z drevja.

Mahoma se je prestrašil Tine. Spomnil se je, da je pozabil postaviti krožnik na okno.

Kakó vendar morem biti takó pozabljiv! Sam Bog je hotel, da nisem zaspal. Ko bi zaspal — kam bi položil sveti Miklavž darila? Prišel bi mimo in bi pogledal na okno; in ko bi ne videl krožnika na njem, bi si mislil: „Ta neče darov od mene!“ Užalil bi se in bi šel dalje...“

Počasi je zlezal Tine s postelje, da bi se ne prebudila mati. Ko je stal na podu, ga je objel mrzel zrak. Tine pa ni mislil na mraz.

„Zdaj pa le naglo!“ si je rekel. „Vsak hip utegne priti sveti Miklavž. Moj Bog! Ne sme me prehiteti. . .“

Nemirno je bilo njegovo srce, polno strahu in polno upanja. Po prstih je stopal bos po mrzlem podu. Tipal je okoli sebe, s čelom je zadel ob polico. Tipal je in dotipal krožnik; tistega je dotipal z rdečimi rožicami okoli roba in z jezercem in z barčico na dnu.

Počasi je odprl okno. Ledena sapa je puhnila vanj. Tineta je spreletelo po vsem telesu in zazdelo se mu je, da je sapa jezna in hudobna in da mu brani položiti krožnik na okno.

S trudom je zaprl Tine okno, in ko ga je zaprl, se je oddahnil. Potem je legel.

„Kam, Tine?“ je prestrašeno kriknila mati v polsnu.

„Nikamor, nikamor, mati!“

Tine se je stisnil pod odejo in tudi glavo si je pokril, da bi ničesar ne videl, ničesar ne slišal. Sedaj ni klical več spanja; misli, ki so se mu vsiljevale, ni odganjal.

Trumoma so prihajale misli.

„Ali bi rad orehov?“ me je povprašal Županov. — Rad! — sem mu odgovoril. „Ali bi rad pomaranč . . . rdečih, dišečih?“ me je vprašal. — Rad! — sem mu odvrnil. „In potic . . . okroglih, medenih, bi hotel?“ — Hotel! — „In kolačev rumenih?“ — Tudi! — sem mu rekel. A kaj bi imel najrajši — tega mu nisem povedal. . . Jančka bi imel najrajši, lepega, mladega jančka, kakršnega je imel on, Županov! Tega mu nisem povedal, tega. Županov bi se mi bil smejal in rogal. „Ne boš ga imel, jančka, ti reva!“ bi mi rekel, zato sem molčal. Jaz pa pravim, da ga bom še lahko imel kedaj. Bog je neskončno dobrotljiv in usmiljen, Bog je vsegamogočen. . . S prstom namigne — mi nismo več reveži; z očesom trene — ni več bolezní pri hiši; z glavo pokima — že imam orehov in potic in kolačev; samo pomisli — in že imam jančka, lepega, mladega jančka. . .“

Trumoma so prihajale misli, vedno lepše in slajše.

„Kakó lepó bi bilo, ko bi imel jančka! Hlevec bi mu sezidal, lep hlevec od kamenja, od lesá bi bila streha. In okence, majhno okence bi napravil v zidu in nad vrati bi naslikal rože, bele in plave in rdeče. V hlevu pa bi napravil jasli od belega lesá, še lepše, kakor jih imajo vranCI pri sosedu. Navisoko bi postlal

tla s suhim mahom in z listjem, da bi imel mehko. — Zgodaj zjutraj ob zori bi vstal in bi odprl vratca: Dobro jutro, janček! Ali greš z mano? Popeljem te na travico zeleno! Pokimal bi z glavico. In bi šla. — Doli na veliko cesto bi ga peljal, kjer rastejo visoke topole na desni in na levi. In na desni in na levi grivi bi ga pasel, in kamor bi šel, bi šel za mano. . . Okoli vratca bi mu privezal rdeč trak, na trak bi mu obesil cingeljčke. Takó lepó bi cingljali: cin cin cin, cin cin cin. . . Na paši bi si umajil iz vrbovja piščalko; lepó bi piskal nanjo, da bi se rajši pasel janček. — Kadar bi se bližal mrak, bi ga peljal do vodice; visoko góri bi ga peljal, k izviru, kjer je voda čista kakor biser. Tudi tam bi piskal, da bi janček še rajši pil srebrno vodico. . . In kadar bi se vračala pod večer domov, bi pokal z dolgim bičem, da bi se razlegalo po cesti in po vasi. Jančka pa bi se ne dotaknil z bičem. . .! Mimo bi prišli tovariši, tudi Županov bi morda prišel. Gledali bi jančka in bi rekli: — Lep je tvoj beli janček, Tine! — Pogladili bi ga po mehki volni, potipali bi rdeči trak in cingeljčke. Oni pa bi drobno zacingljali: cin cin cin, cin cin cin. . . — Tudi za zimo bi skrbel. Spomladi in poleti bi hodil žet travo na zelene jase, kjer ne kosijo in ne pasejo. Travo bi posušil. Jeseni bi nabiral mahu in bi grabil listje za steljo. In kadar

bi zapihala mrzla sapa, bi zadelal vse špranje v hlevcu, da bi bilo toplo v njem.“

Take so bile njegove misli. Rasle so in so se razcvitale kakor roža. In kadar so se razcvetele, so se utrnile kot zvezdice v daljavo. . .

3.

Tine je zaspal. Misli pa, ki so se utrnile, so se preobrazile v sanje in so se vrnilo.

Zasanjal je Tine, da gleda skozi okno, da je zunaj črna noč, v noči da poje burja svojo žalostno pesem. Pa naenkrat izgine črna noč, žalostna pesem burje utone v daljavi. Okno se razsvetli s čudovito svetlobo; še na dvorišču in na cesti je svetleje kakor v cerkvi o Veliki noči. Na cesti zapoje zvonček s srebrnim glasom: cin cin cin, cin cin cin. . . Bliže in bliže prihaja cingljanje: cin cin cin, cin cin cin. . . In k oknu stopi sveti Miklavž v prelepem svilenem plašču, obšitem s srebrom in z zlatom in z demanti. Lesketa se srebro in zlató na svilenem plašču, iz svetnikovih oči in z obraza pa sije usmiljenje in dobrotljivost. Mahoma pa zarožlja veriga in za svetim Miklavžem se prikaže hudobec s težkim košem na hrbtu. Divje se zareži hudoba in divje pogleda naokoli z ognjenimi

očmi. Hudobno zaškriplje z zobmi in obraz mu je zelen od same jeze.

Sveti Miklavž se okrene k hudobcu in seže v koš po orehe in po medene potice. Ko pa jih hoče položiti na okno, krikne hudobec z grdim, hripavim glasom:

„Ne dajaj mu!“

„Zakaj ne?“ povpraša svetnik.

„Komaj nekaj dni je od tega, ko je pohodil lepega hrošča, ustvarjenega od božje roke.“

„Res je,“ dé sveti Miklavž, „a nehote je storil to. Dvignil je potem hrošča in s sapo ga je ogreval na dlani, da bi ga oživel. Ali ne veš, kako je bilo žalostno njegovo srce?!“

In sveti Miklavž položi orehe in medene potice na krožnik, da se skrije jezerce in barčica na dnu.

Drugič se obrne svetnik — zdaj seže po rumenih kolačih.

Zopet krikne hudobec z grdim, hripavim glasom:

„Ne dajaj mu!“

„Zakaj pa ne?“

„Še ni dolgo od tega, ko se je pritepel k njemu na cesti mršav pes; žalostno je cvilil od lakote — on pa se ga ni usmilil.“

„Pa kakó naj bi se ga usmilil, ko še sam ni imel trde skorje kruha!“ je odvrnil sveti Miklavž. „Ali ne veš več, kakó ga je bolelo srce od sočutja?!“

Svetnik položi rumene kolače na krožnik, da se skrijejo tudi rdeče rožice okoli roba.

Tretjič se okrene sveti Miklavž. Hudobec še huje zaškriplje z zobmi, še z gršim glasom zakliče:

„Ne dajaj mu!“

„Zakaj mi zopet braniš, hudoba?!“

„Ne dajaj mu! Matere ne uboga!“

„Lažeš, hudobec! Stopil sem h Gospodu vsegamogočnemu in vsegavednemu in pogledal sem v tiste velike bukve. Tam je stalo zapisano: Uboga svojo mater in jo ljubi iz vsega srca. . .“

Zareži se hudobec in udari s težko verigo po cesti. Ta hip pa vzrastejo iz zemlje čudovito lepe rože: bele in plave in rdeče. In ko zadehti naokoli, zacinglja na cesti z drobnim, srebrnim glasom: cin cin cin, cin cin cin. . . Na cesti se prikaže beli angel, belega jančka vodi na svilenem traku.

Pa stopi beli angel k oknu, ob oknice priveže jančka.

Naenkrat pa izgine sveti Miklavž in za njim hudoba, naposled pa tudi beli angel.

S ceste pa se še sliši vedno tiše in tiše srebrno cingljanje: cin cin cin, cin cin cin. . .

Ne strahu ne dvoma ne žalosti ni bilo več v dečkovem srcu; v njem je vzrasla sreča, kakor roža se je razcvetela. . .

Tam zunaj ob oknu je stalo jagnje samo; milo ga je pogledalo in udano, zameketalo je, zaprosilo: „Pridi Tine, pridi pome! . . .“

Tine se je prebudil. Planil je iz postelje, z naglo utripajočim srcem je planil k oknu — okno pa je bilo prazno.

Zunaj je bilo čemerno, mračno jutro in veter je otrešaval mokre veje starih jablan. Na stekla so trkale drobne deževne kapljice.

Na postelji je pritajeno stokala mati in svetle solze so ji polzele po bledih licih.

B E L I N K A

1.

Mračilo se je. Pri sosedovih so že prižgali luč, čeprav je plapolal na ognjišču velik ogenj. Družina je ravnokar povečerjala. Stara mati in njena vnukinja Marička sta sedeli na ognjišču: starka na klopi, deklica pa na čulji.

Tiho je bilo v kuhinji; slišalo se je le prasketanje ognja. Starka je gledala predse; tuintam je dodala na ogenj pest dračja, ali pa je potisnila vanj pregorele kolce, ki so padali čez železni panj. Marička se je umikala iskram, ki so štrkale po ognjišču.

Na ognjišče je skočila mačka in se je šulila dobri-kajoč se okoli Maričke. In Marička jo je vzela na kolena, da je ne osmоди švigajoči, nemirni plamen.

Mačica je obsedela deklici na kolenih in je zadovoljno prestopala s sprednjimi tačicami. Naposled se je pozorno zagledala v iskre, ki so hitele z dimom vred v črni dimnik, kakor da bi se jim Bog ve kako mudilo.

Marička je zdaj pa zdaj odpihnila z mačkinega hrbta sive ožarke, ki so padali iz dimnika nagosto kakor snežinke. Mačica je bila čisto bela, zato ji je tudi dala Marička ime Belinka.

Zunaj je pihal jesenski veter in živahno je prasketal ogenj na ognjišču.

Marička je vprašala staro mater:

„Mati *), povejte, kam odletijo lastovke jeseni?“

„Daleč, daleč odletijo.“

„Kam daleč?“

„V Afriko.“

„Kje je Afrika, mati?“

„Daleč, zelo daleč, otrok! Še sama ne vem, kje je.“

„Še niste bili nikoli v Afriki, mati?“

„Ne, otrok, nikoli nisem bila tam.“

„In tata je bil, tata?“

„Tudi on ne. Nobeden iz naše vasi ni bil tam.“

*) V Brdih imenujejo staro mater — mati, materi pa pravijo — mama.

Marička je umolknila in se je zamislila. Kmalu pa je zopet vprašala:

„In lastovičke, ki so tako majhne, tako drobne, vedo, kje je Afrika?“

„E, že morajo vedeti, če pridejo tja.“

„Čudno, da se ne izgubijo!“

„Res, čudno! — Veš, otrok, lastovičke so že tako ustvarjene, da slutijo, kje je Afrika. Jeseni se zberejo, in kadar zapiha veter proti morju, se vzdignejo in odletijo. — Letijo, letijo naprej v Italijo, od tam zopet dalje čez morje v Afriko.“

„Kaj se ne utrudijo?“

„Seveda se utrudijo, otrok moj! Ali kadar so zelo, zelo trudne, počivajo kar v zraku. Perotnice razprostrejo, in ker so drobne in lahke, jih odnaša veter kar sam naprej.“

„In bolne lastovičke morejo letati, bolne?“

„Bolne lastovičke se utrudijo, opešajo, padejo v morje . . . in utonejo. . .“

„Uboge . . .!“

Marička je vzdihnila. Stara mati jo je pogledala, in ker je videla, da je žalostna, ji je rekla:

„Veš, Marička, navadno pa so vse lastovičke zdrave in vesele. Ali jih nisi videla, ko so se zbirale

na zvoniku? Nisi videla, kako so bile živahne; nisi slišala, kako veselo so ščebetale?“

„Zakaj ne ostanejo rajše pri nas!“

„Misliš, da bi ne ostale rade? O, rade, rade! Ali tu bi jim bilo mraz pozimi in tudi bi ne imele kaj jesti, ubožice. Pozimi ni mušic v zraku. Vse bi poginile od glada in mraza.“

„In v Afriki jim ni mraz, v Afriki?“

„Ne, otrok, v Afriki je toplo. Tam ni nikoli zime, nikoli mraza; tam ne poznajo ne ledu ne snega. Vse leto cvetejo tam žlahtne rožice, vse leto zori na vejah sladko sadje. . .“

„Ah, lepo mora biti tam!“

„Lepo, lepo mora biti. . .“

„Kajne, mati, da so lastovke zelo vesele, kadar priletijo v Afriko?“

„Seveda so vesele!“

„In potem ostanejo lastovičke vedno v Afriki, mati?“

„Ne vedno; kadar pri nas zopet pripleza cvetje na veje, kadar se začnejo izprehajati metuljčki po vrtovih in kadar zabrenčijo mušice po zraku, takrat se vrnejo lastovke iz Afrike.“

„Pa kako vedo lastovke, kdaj je pomlad pri nas?“

„Hm, to čutijo, to slutijo... Ustvarjene so pač tako, dete moje!“

„Zakaj pa ne ostanejo lastovke v Afriki, če je tam tako toplo, tako lepo...?“

„Tam ni njih domovina, tu so doma, tu je njih domovina. Afrike ne ljubijo; tam niti gnezd ne marajo delati. Kadar zaslutijo, da je pomlad pri nas, se hitro zberejo in prihitijo vse vesele v naše kraje. In ravno v tisti vasi se ustavijo, kjer so se izlegle, prav pod tisto streho priletijo. In če najdejo pod tramom gnezdo, ki so ga sezidale prejšnje leto, se zelo razveselijo. Če pa je odkrhano, ga popravijo, če je podrto, sezidajo novo.“

„Tudi pod našo streho pridejo zopet lastovke spomladi?“

„Seveda pridejo.“

„Prav tiste, ki so bile letos?“

„Prav tiste.“

Marička se je zadovoljno nasmehnila.

„In pridejo gotovo, mati, kaj pravite?“ je zopet povprašala deklica.

„Gotovo pridejo, prav gotovo! Samo če ostanejo žive... če ne utonejo v morju in če se ne ujamejo v mreže!“

„V kakšne mreže?“

„Neusmiljeni ljudje nastavljaajo pticam dolge mreže, da se ujamejo vanje. Potem jih zadavijo in jih pojedjo.“

„Kje nastavljaajo take mreže?“

„Tam doli na Laškem. . .“

„Ali se jim nič ne smilijo? Ah, kaj ne vedo, da je greh ubijati lastovice?! — Uboge ptičice!“

Deklica se je zopet razžalostila in je gledala molče v ogenj. Čez nekaj časa je rekla:

„Morda pa naših lastovičk ne ujamejo neusmiljeni. . .“

„Upajmo, upajmo!“ je mrmrala starka in je pogladila deklico po laseh.

Nekaj časa sta molčali obe. Ko je videla ženica, da je Marička otožna, je hotela obrniti razgovor v drugo smer. Pa je rekla deklici:

„Kje pa imaš svojo punčko, Marička. Ali si že pozabila nanjo, da je nič več ne pestuješ? Žalostna je tvoja punčka, Marička!“

„Punčka spi sedaj! — — Mati! In drugi ptički tudi odletijo jeseni v Afriko?“

„Da, tudi drugi.“

„Tudi slavčki?“

„Tudi.“

„In vsi ptički se zopet vrnejo?“

„Vsi, vsi! — Vsakdo pride rad v domači kraj. Pomisli, Marička: če bi se odpeljala kam daleč proč, v tujino — ali ne bi komaj čakala, da se zopet povrneš, da zopet vidiš domačo hišo, da zopet vidiš mamo in mene in Belinko in vse druge? Tam daleč, v tujini, bi ti bilo dolgčas in žalostna bi bila, čeprav bi cvetele okoli tebe same žlahtne rožice in čeprav bi viselo nad tabo na vejah samo najslajše sadje. Dóma, mame, nas vseh bi ne mogla pozabiti. Vedno bi mislila na nas in bi se jokala. Koprnela bi po domu! Še stokrat bolj kot lastovičke, otrok moj!“

„In druge živali tudi hrepenijo po domu?“

„Tudi druge, tudi druge. . .“

„Tudi golobčki, kajne, mati?“

„Golobčki tudi.“

„In psički?“

„Tudi. — A čuj, Marička! Povej mi, kdaj sešiješ svoji punčki novo oblekco?“

„Jutri! . . . In naša Belinka bi tudi hrepenela po domu?!“

„Da, Belinka tudi.“

Marička je privila Belinko k sebi, mačica pa se je dvignila na njenih kolenih, zakrivila je hrbet in se je pretegnila. Nato je skočila na klop in od tam na peč. Na peči se je zvila v klobčič, zapredla je in je

zadremala. Tudi Maričko je obšel zaspanec in naslonila je glavico na kolena stare matere.

2.

Lépo je bilo naslednje jutro: nebo je bilo vedro in solnce je prijetno sijalo na nizke briske griče. Po holmih so se svetile bele cerkvice in na zvonikih so se bleščali križi.

Marička se je igrala s svojo punčko na vrtu pod zidom. Zraven nje se je solnčila na kupu koruznega listja njena Belinka.

Iz hiše je stopila mati in je zaklicala z veselim glasom:

„Marička, Marička! Teci hitro sem! — Stric je prišel, stric z Banjšic!“

Marička je brž odložila punčko in oblekce in je odhitela v hišo. Belinka je dvignila glavo in je gledala začudena za njo.

Ko je prihitela Marička v hišo, je zagledala strica, ki je stal sredi kuhinje z velikim košem na roki in je pozdravljal domače. In ko je pozdravil vse po vrsti, in tudi Maričko, je rekel:

„Tule pa sem prinesel nekaj za otroke. Kar izpornite!“

In položil je koš na mizo in je privzdignil oba pokrovca. Gospodinja pa je vzkliknila:

„Joj, koliko dobrih stvari si nam prinesel, striček!“

„Kar izpornite, kar izpornite . . .!“ je ponavljal stric. „Vse je za vas!“

Mati je pričela prazniti koš, ki je bil navrhan s sirom, s svinjino, z lešniki in z orehi. Marička je stala ob mizi in je poželjivo gledala na rožljajoče lešnike in orehe, ki jih je zajemala mati z obema rokama iz koša in jih je naglo polagala na mizo, da so se kotalili po njej. Tudi Belinka, ki je prihitela za Maričko v hišo, se je šulila okoli mize, zakaj prijetno ji je zadišalo po svinjini.

Stric je pograbil z mize prgišče lešnikov in orehov in jih je položil Marički v predpasnik.

„Kar stolci jih, Marička!“

Marička je šla h kamenitemu ognjišču in je začela tolči in jesti sladke orehe. Belinka je odhitela k nji in se ji šulila okoli nog.

Stric je gledal Maričko in Belinko in je dejal:

„Kako lepo mačko imate! Čigava pa je ta mačica? Je tvoja, Marička?“

Marička je prikimala.

„Kako pa se imenuje tvoja mucka?“

„Belinka.“

„Jo imaš rada?“

„Ojá.“

„Prav zelo rada . . .?“

„Zelo.“

„Meni jo daj, Marička!“

Deklica je molčala.

„Daj jo meni! S seboj jo odnesem v košu domov, na Banjšice.“

Marička je zardela, povabila glavo in je molčala. V zadregi je prenehala tolči orehe in s prsti je zgrebala lupine.

„Torej mi je nečeš dati? — Veš, Marička, če mi daš Belinko, ti prinesem vrhan koš gubanic in orehov! — No, Marička?“

Marička je odkimala.

„In nove coklice ti prinesem!“

„Rada jo imam, rada . . .!“

„Mama ti poišče drugo mucko, lepo, mlado mucko!“

Marička je bila vsa zardela: vsa kri ji je bušila v obraz. Pogledala je mater in ostale domače in njen pogled je jasno razodeval milo prošnjo: Zakaj vsi molčite, zakaj me ne branite, zakaj ne branite moje Belinke?! Ali ne slutite nevarnosti, ki ji preti?! Ne

veste, kako velika bi bila moja žalost?! — Zakaj, zakaj vsi molčite, zakaj me ne branite?! — Tako je govoril njen pogled. Mati ga je videla in ga je razumela, tudi drugi so videli in so razumeli, ali videti niso hoteli ne razumeti. Nihče ji ni priskočil z besedo na pomoč — še razgovora niso skušali obrniti v drugo smer. To je Maričko zelo potrlo.

Stric se je obrnil k ženskama.

„Pa brez šale: doma so mi zabičevale ženske, naj poiščem kjerkoli kakšno mačko in naj jo prinesem domov. Prenašati mačko, to je za moškega neprijetno opravilo. Potrebujemo pa jo resnično. Mleka bi ji ne manjkalo pri nas. Saj imamo pet krav v hlevu, hvala Bogu! Miši pa imamo polno kaščo. Tako so se razpasle, da ni nič več varno pred njimi. — Ja, vaša mačka mi je zares všeč! Tako čista je! To je znamenje, da se ne valja rada po pepelu. Polegavke so slabe mačke!“

„Ta res ne polega!“ je rekla gospodinja. „Pridna lovica je, tatica pa ni. In pametna je. Pomisli: vrata odpira kar sama.“

„Res? Kako pa?“

„Na kljuko skače, dokler se duri ne odpro.“

„Kako pametna žival! Take mačke pa zares še nisem videl. Táko bi rad imel. Saj mi jo daste, ne!?“

„Damo ti jo, če jo že hočeš.“

„Kaj pa poreče Marička? Žalostna bo!“

Gospodinja je pristopila k stricu, zamahnila je z roko in je rekla potihoma:

„Nič ne maraj! Nekaj časa bo morda res žalovala po njej, končno pa pozabi nanjo. Saj veš, kakšni so otroci!“

Marički niso nič več teknili orehi in nič več se ni veselila strica. Šla je pred hišo, tam je sedla na prag in je gledala žalostno predse.

„Uboga Belinka, uboga Belinka! Stric jo odnese v košu daleč, daleč na Banjšice. Nikoli več ne bo videla naše hiše. Nikoli več je ne bom videla. A nikoli je ne pozabim in tudi Belinka me nikoli ne pozabi. Zakaj je dovolila mama, zakaj! Ali ne ve, kako sem žalostna?! In še smehljala se je, ko je rekla stricu: ‚Saj ti jo damo, če jo že hočeš.‘ — O, zdaj že vem, zakaj je stricu obečala Belinko! Zato, ker ve, da pride Belinka nazaj! Nazaj pride, kakor drobna lastovička. Tam v gorah bo žalostna. Vedno bo mislila na nas. A kadar jo izpustijo, priteče domov, naravnost domov. Kako se je razveselim! Potem ostane Belinka vedno pri nas, vedno, vedno...!“

Marička je vstala in je odšla v hišo. Zahrepenela je videti svojo Belinko. Zdelo se ji je, kakor da je že

dolgo, dolgo ni videla. Zdaj, ko je vedela, da jo kmalu izgubi, je začutila, kako zelo jo ima rada.

„Marička, Belinko ti odnesem! Saj ne boš preveč žalostna?“ je dejal stric Marički.

Marička pa je rekla:

„Belinka pride nazaj, stric, nazaj pride naša Belinka! Zbeži vam, zbeži in kmalu bo zopet pri nas!“

„Ne zbeži, Marička!“

„Zbeži, stric, zbeži!“

„Ne, ti rečem! Domov ne bo znala priti. Daleč je z Banjšic do Kozane, dragica! Za človeka šest, sedem ur hoda! Ponesem jo v košu čez hribe in doline, čez travnike in skozi gozdove, čez potoke in čez reke. Glej, čez Sočo jo ponesem! Ponesem jo skozi vasi in skozi mesto. In potem naprej mimo Svete gore, vedno više, vedno naprej... Ne zbeži, Marička! Daleč je z Banjšic do Kozane, dragica!“

Žalostna je bila Marička ves božji dan. Nič več ji niso teknili orehi in nič več se ni veselila strica. Zvečer ni mogla zaspati. Ponoči pa se ji je sanjalo, da vidi Belinko, kako beži čez hribe in doline, čez travnike in skozi temne gozdove. Videla jo je, kako se preriva skozi gosto grmovje in skozi trnje naprej, vedno naprej, čeprav jo trnje bôde in je njena bela dlaka že vsa okrvavljena...

Pozno je vstala Marička. In ko so ji povedali, da je stric že odšel na Banjšice in da je odnesel Belinko s seboj, je odšla v izbico in se je razjokala.

Jokala je dolgo, dolgo! . . . In kdo bi jo mogel utolažiti, če bi ne bilo v njej trdne vere, da se Belinka povrne, kakor se povrne drobna lastovička iz daljne prekmorske dežele!

3.

Marička ni izgubila vere; bila je trdno prepričana, da se Belinka kmalu povrne. Pogostoma je stopala na prag in se je ozirala proti modrikastim goram, ki so se dvigale daleč tam na vzhodu. Tudi Sveto goro je razločila v daljavi. Gledala je daljne gore in je ugi-bala, čez katero bo bežala Belinka.

„Mimo Svete gore bo bežala. Hitela bo po široki, beli cesti, ki se vije ob Sveti gori. Vsa prašna bo, trudna in lačna. Srečevali jo bodo pobožni romarji, ki hodijo venomer na goro in z gore. Smilila se jim bo in porečejo: Poglejte jo, mačico, kako je prašna, trudna in lačna! In kako pogumna je! Bog ve, kam gre, uboga žival! — Ej, domov, seveda! Doma jo tako težko čakajo! In tudi sama komaj čaka, da pride do doma. Pri tujcih je tako žalostno! Uboga mačica!

Poglejte jo, kako je vsa prašna, trudna in lačna! In kako je žalostna! — Dajmo ji jesti! Romarji smo, usmiljenega srca smo! — Dajmo ji jesti! . . . — Tako bodo govorili romarji in jo nasitijo. Zares, dobrega srca so romarji! Nasitijo Belinko in ona pohiti dalje. In kadar bo trudna, bo počivala, kadar bo žejna, se napije v potoku. In zopet bo bežala naprej, vedno naprej. . . In končno pride do doma. Vsa vesela bo in tudi mi bomo od srca veseli! — Kmalu, kmalu pride domov! In potem ostane za vedno pri nas. Nikoli več je ne damo od hiše. . .“

Tako je razmišljala Marička in je pričakovala Belinko do mraka. Ali Belinke ni bilo od nikoder.

Preteklo je že nekaj dni in Marička je postajala vedno nestrpnejša.

„Zakaj ne pride?“ se je povpraševala. „Ali je morda pozabila na nas? — Kako bi vendar mogla pozabiti! Tudi lastovičke ne morejo pozabiti dóma. — Morda pa se je izgubila. Pot je dolga. Daleč je od Banjšic do Kozane. Pot gre čez hribe in doline, čez travnike in skozi temne gozdove, čez potoke in reke. . . — Ne, ni se izgubila! Ne izgubijo se drobne lastovičke — tudi Belinka se ne izgubi. Slutila bo pravo pot, kar tekla bo in je ne izgreši. . .“

Sedem dni je že pričakovala Marička Belinko. Ostali v hiši je že niso imeli več v mislih, le Marička je ni mogla pozabiti.

Prešel je sedmi dan. Mračilo se je že; zunaj je deževalo. Na ognjišču je plapolal ogenj. Pri ognju sta sedela Marička in njen mlajši bratec. Gospodinja je pripravljala večerjo. Zvonilo je avemarijo. V hiši je bilo tiho kakor v cerkvi.

Iz podstreha je prinesla stara mati snop suhih kolcev in ga je vrgla pod ognjišče. Takrat je zamijavkala sredi kuhinje mačka, ki se je priplazila za staro materjo v hišo.

Stara mati se je okrenila in je rekla:

„Fuj, kakšna grda mrha! Odkje se je privlekla ta grdoba! Šec ven, šec ven!“

Mačka je obstala sredi kuhinje in se ni genila. Žalostno je gledala staro mater, kakor bi hotela reči:

„Kaj me res podite? Kaj me res nočete več poznati? — Jaz sem, vaša Belinka!“

Marička je pogledala mačko in takoj jo je spoznala.

„Belinka!“ je viknila, skočila je z ognjišča in je odhitela k mački.

„Pusti grdo mrho!“ se je jezila ženica na Maričko. „Ven jo zapodi!“

Marička pa je govorila vsa vesela:

„Belinka je, naša Belinka! Kaj je ne poznate? — Mama, brž prižgite luč! Prinesite brž mleka, da bo pila. Gotovo je zelo trudna in lačna. — Belinka, moja Belinka! Saj sem vedela, da prideš! Veš, čakala sem te in sem bila žalostna. Zdaj pa sem vesela! Tudi ti bodi vesela, mucika moja! Zdaj ostaneš za vedno pri nas. Nič več te ne damo stricu, nikoli več...! O, nič se ne boj! In nič ne bodi jezna na nas. Odpusti nam, Belinka, odpusti! Vsi te bomo imeli radi, zelo radi, veš, Belinka! — Mleka, mleka za Belinko! Lačna je, žejna je! Polno skodelico ji nalijte, mati!“

Božala je Belinko in neprestano je stopicala sem in tja. Vsa vznemirjena je bila od veselja.

„Pusti mrho!“ se je jezila stara mati.

Marička pa je dvignila mačko v naročje in je vzklikala:

„Belinka je, Belinka! Le prižgite luč! Videli boste!“

„Beži, neumnica! Kaj se ti blede!“

Ali Marička se ni dala prepričati.

Prižgali so luč, posvetili so in so se začudili. Zdaj so jo spoznali vsi. Resnično, Belinka se je povrnila. Ali kakšna je bila! Mršava je bila in sestradana. Vsa

je bila oškropljena z blatom in s krvjo. Na glavi je imela grdo rano.

Marička je prebledela in solze so ji prišle v oči.

„Uboga Belinka! Kaj so ji storili! — O, dajte ji mleka, mati!“

Dali so ji mleka, ali Belinka ga ni hotela piti. Komaj je stala na nogah. Trudoma se je privlekla pod ognjišče na struževje.

Marička jo je hotela zopet dvigniti v naročje, da jo ogreje na ognjišču. Mati pa je rekla:

„Pusti jo! Trudna je, naj le počiva!“

„Zakaj neče piti mleka?“ je vprašala Marička žalostno.

„Trudna je! Bo že pila jutri!“ je odgovorila mati.

„In kdo jo je ranil na glavi?“

„Hudobni otroci so jo bržkone kamenjali!“

„Saj ozdravi, kajne, mama?“

„O, nič se ne boj! Jutri bo že zopet zdrava!“

Marička se je razveselila. Težak kamen se ji je odvalil od srca.

*

Naslednje jutro pa so našli Belinko mrtvo pod ognjiščem.

D I V J A R A C A

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

PHYSICS DEPARTMENT

PHYSICS 309

LECTURE 1

LECTURE 2

LECTURE 3

LECTURE 4

LECTURE 5

LECTURE 6

LECTURE 7

LECTURE 8

LECTURE 9

LECTURE 10

V Prekmurju so tla ponekod zelo močvirnata. Po travnikih so tu in tam široke mlake, nagosto porastle z bičjem in z ločjem. Tod brodijo rade vodne ptice in njih divje, plašne klice je slišati daleč naokoli.

Slonel sem ob oknu in sem gledal preko zelene ravní. Tam nad Ledavo je krožila jata vran in se je naposled spustila na visoke topole, ki so jim žareli vrhovi, obžarjeni od zahajajočega, krvavordečega solnca.

Mimo okna je prišel grajski oskrbnik. Oblečen je bil kakor običajno — po lovsko: jopič tesno zapet in s pasom, na nogah rumene usnjate golenke, na glavi zelen klobuk s šopom ptičjega perja. Na ramenu je nosil tanko lovsko puško. Kadar je govoril s človekom, ki ni bil odvisen od njega, je bil njegov obraz

zelo prijazen; s svojimi majhnimi, rjavimi in zelo svetlimi očmi je motril človeka, ne da bi trenil. Vsaki-krat, ko me je tako gledal, sem imel občutek, da mi hoče pogledati v dušo in se prepričati, kaj sodim o njem in ali verjamem njegovim besedam. Jaz pa sem ga poznal in sem vedel, da je njegovo srce neusmiljeno.

„No, ali greste z mano?“

„Kam pa?“

„Na divje race.“

„Kaj zdaj? Saj se že bliža mrak!“

„Zdaj je najboljši čas! Ob jutranjem svitu in o večernem mraku se spuščajo divje race najraje v mlake.“

„Ali jaz, gospod oskrbnik, nisem lovec; mene lov ne zanima. . .“

„Pridite, pridite z mano! Drugovali mi boste! Izprehodite se malo! Prijetno je zvečer o mraku. . . No, le pridite! Kaj bi se zapirali v kamrico, saj ni zime! Do Ledave greva, do tistih mlak za Fazanskim gajem. Par streljajev je do tja. . . No, klobuk vzemite — in tobaka!“

Branil sem se in se obotavljal, a on ni hotel odnehati. Nazadnje sem se naveličal odgovarjati, vzel sem klobuk in sem odšel z oskrbnikom čez travnike proti gaju.

Ko sva prišla do tistih mlak za gajem, sva sedla v ločje med grmičevjem, prižgala sva si cigareto in sva molče kadila. Gaji so temneli, polagoma se je mračilo.

Tako sva sedela nekaj minut. Naenkrat je oskrbnik izpustil cigareto izmed prstov, pograbil je za puško in se pripravil na strel. Od gaja sem sta leteli dve raci. Dvakrat, trikrat sta neslišno obkrožili mlake, nato sta se spustili na vodo. Ločje se je zazibalo, na vodi so se delali kolobarji.

Pomiril je, sprožil. Počilo je; voda je brizgnila v zrak in ločje je zašumelo. Zafrfotalo je, kriknilo. Ena raca je z glasnim frfotom in z divjim, prestrašenim krikom buknila iznad vode v zrak ter odletela proti gaju; druga je zafrfotala nekolikokrat sredi mlake in je skušala odleteti, a ni mogla: zadeta je bila v desno perot. Ko je spoznala, da ne more odleteti, je obstala mirna sredi vode.

„Ta ne odleti več!“ je dejal oskrbnik veselo. „Poginila bo in bo obstala vrhu vode! Počakajva malo!“

Čakala sva, ali raca ni poginila. Mirno je čepela sredi vode in naju je gledala s krotkimi očmi, kakor da bi bila udomačena.

Oskrbnik se je jezil:

„Nerodna reč! Ako oddam še en strel, se žival,

predno pogine, gotovo potopi in zarije med ločje pod vodo. Tam se potem zaduši. Kdo jo najde potem! Najbolje bo, če jo prepodiva k bregu. Tam se skrije v ločje in zlahka jo ujameva živo. Samo paziti morava, da je ne izgubiva izpred oči!“

Stopil je čisto k vodi in je začel poditi raco proti bregu.

„Pazite, kam pojde!“ mi je klical.

Gledal sem žival, ki je gibčno in urno zaveslala proti bregu. V tem pa se je nenadoma pojavil nad mlako racman, ki je prišel klicat in iskat zaostalo družico. Tiho in neopaženo je bil priplul izza gaja od ledavske strani. Nad mlako je divje kriknil trikrat zaporedoma, da je presunilo srce. Ni odletel. Nad mlako je krožil; letal je tako nizko, da bi ga bil oskrbnik prav zlahka ustrelil. Ta pa se ni zmenil zanj; vso svojo pozornost je obračal obstreljeni raci, ki je pravkar priplavala do brega in izginila med ločjem.

„Kje je?“ je vprašal oskrbnik.

„Ne vem! V ločje se je skrila!“

„Ostanite tu in pazite! Takoj se povrnem!“

Šel je in se je vrnil z močno preklo. Poiskal je tisto ločje, kamor se je bila skrila raca, in je začel drezati s preklo vanje, da bi prepodil žival. Tla pa so bila zelo močvirnata in črevlji so se mu pogrezali v blato.

„Treba je, da se sezujem; voda mi leze v črevlje!“

Stopil je na grivo in si je sezul črevlje, odpel si je golenke in si potegnil hlače nad koleno. Medtem je prišla raca iz ločja in je odplavala na sredino vode. Oskrbnik je odhitel za njo s preklo v roki. Sredi mlake pa se je raca mahoma potopila pod vodo.

„Pazite, kje se prikaže iznad vode!“ mi je klical oskrbnik in je brodil po mlaki med ločjem. Takrat se je izvila izmed bičja dolga kača črnica in je odplavala mimo oskrbnikovih nog preko mlake. Oskrbnik je osupel obstal in ni vedel, kaj bi.

„Opustil bo iskanje“, sem si mislil, „in odide. Raca pa se bo skrivala v ločju, dokler ji ne ozdravi perot. In potem, potem se zopet dvigne s svojim racmanom in poleti preko gaja...“

Oskrbnik pa je dejal:

„Lovec se ne boji niti gada, pa bi se bal črnice!“

Brodil je po vodi sem in tja, drezal s kolom med ločje, gledal pozorno krog sebe in pozorno prisluškoval.

„Ali se ni zgenilo ločje tamle?“

„Nisem videl!“

„Da, zgenilo se je, zazibalo... Tam je, kajpada, tam! Saj jo že vidim! Kar mirni bodite! Živo jo

ujamem! Če pa bo sitnarila, jo počim kar s kolom! Prosim, le mirni bodite! In pazite! Če plane na breg, hitite za njo!“

Počasi se je bližal raci; kol je zasadil v blato in je stegnil roke predse, da jo pograbi. Ali raca se je bliskoma potopila pod vodo in je odplavala. Tam nekje na drugi strani mlake se je zazibalo bičje.

Oskrbnik je zopet brodil po vodi, drezal v ločje, se pogrezal v blatu, da so se mu že omočile hlače v kalni vodi.

„Zdaj je ne maram več žive, zdaj jo udarim! Boste videli, kako jo udarim!“

„Živo ujemite! Pokažete jo znancem, zavidali vas bodo!“

„Ne maram žive! Pobijem jo, le počakajte!“ je govoril oskrbnik ves razsrjen.

Dvakrat, trikrat jo je prepodil, dvakrat, trikrat se je zopet skrila. Potapljala se je in ostajala po cele minute pod vodo. Ko ji je zmanjkalo sape, je dvignila izpod vode samo glavo, samo kljun, nato je zopet izginila.

„Kako je zvita!“ je dejal oskrbnik, obrnjen proti meni. „Ali vse to ji nič ne pomaga! Zdaj je ne pustim več! Mar bi se zastonj premočil in oblatil?!“

Res, bil je že ves blaten in oškropljen.

Zdajci se je pokazala raca korak pred njim. Oskrbnik je zamahnil, udaril. Voda je pljusknila in ga oškropila, raca pa se je potopila brez glasu. Tipal je z nogo tam okoli, kjer je bil udaril, a je ni dotipal. Nemara je ni bil dobro zadel in je zopet odplavala.

Koj nato pa se je zopet prikazala med ločjem. Oskrbnik je udaril drugič, tretjič. Sedaj se ni več potopila. Brez glasu se je prekucavala med bičjem. Oskrbnik je planil tja, jo pograbil za vrat in jo potegnil iz vode. Žival ni dala glasu od sebe, le z nogami je suvala po zraku.

„Te pa le imam, te pa le imam!“ je ponavljajal oskrbnik zadovoljno in je krepko tiščal raco za tanki vrat.

Ko je prišel iz mlake na suho travo, je prijel raco za noge in jo je udaril nekolikokrat z robom dlani po vratu, nato jo je vrgel v travo. Nič ni kričala, ko jo je udarjal z dlanjo. Tiho, brez glasu je umirala . . .

Pogledal sem v travo, kamor jo je bil vrgel. Tam je ležala žival na hrbtu, vsa premočena; desna perot je bila krvava, kost prebita. Ni bila še mrtva. Noge so še vedno veslale po zraku, naglo, enakomerno, obe hkratu.

Oskrbnik se je obul črevlje in si zapel golenke.

Nato je šel k raci, ji stopil na vrat ter jo sunil zatem z nogo, da se je prekobalila po travi.

Takrat je završalo v zraku, kriknilo, trikrat zaporedoma, divje, prestrašeno, očitajoče.

Bil je racman, ki je plahutal nad nama. Zopet je prišel iskat in klicat svojo družico. Krožil je nizko nad nama in krikal, trikrat zaporedoma.

„Morda jo vidi,“ sem si mislil, „morda jo vidi, svojo družico, na travi, premočeno in okrvavljeno, mrtvo. In njegov krik — ali ni krik bolesti, krik obupa in sovraštva?“

Mimo sta prišla dva lovca, oskrbnikova znanca.

„Hojla!“ jima je zaklical oskrbnik. „Jaz imam raco, vidva pa pogodita racmana! Moja patrona je slaba!“

Počenila sta v ločje in sta čakala. Ko je prikrožil racman nad mlako, sta sprožila drug za drugim, a nista zadela. Racman je kriknil v zraku, završal s perotnicami in odletel proti gaju, ki je bil že ves zavit v sence in mrak.

Lovca sta ogledovala mrtvo raco, jaz pa sem odšel potrť preko travnikov.

Tam za gajem so še še vedno oglašali kriki, trikrat zaporedoma, natanko trikrat zaporedoma.

„Gad—gad—gad!—Proklet, proklet, proklet!“

K A S T O R Ā K

Tisti čas sem stanoval v predmestju. Imel sem majhno, prijetno sobico z visokim oknom, ki je gledalo na vrt. Lepo je bilo na vrtu. V okroglih gredicah so cvetele rože in gorečke, v lehi ob plotu so dehtele lilije, in od nekje iz ozadja mi je prinašal v sobo vetrič poživljajoči vonj bazilike in rožmarina.

Gospodinja je imela tri otroke. Zvečer, ko se je solnce potapljalo v morje, so stopali otroci med gredami in so zalivali cvetlice. Ob strani pa je sedel psiček Kastorček in jih je opazoval s svetlimi očmi.

Kastorček! Kako pameten je bil in kako lepe oči je imel! Kako je gledal veselo, ljubeznivo in udano! Udano, kakor da bi hotel reči: Recite mi samo eno besedico: razumel vas bom in v hipu bo izpolnjena vaša želja!

Otroci so ga imeli od srca radi. Zdelo se jim je, da je bil vedno med njimi in da med njimi tudi vedno ostane. Da bi se utegnilo zgoditi drugače, na to ni pomislil nihče. Kdo pa misli na smrt, ko je mlad in zdrav?!

I.

Kastorček je zbolel. Sprva ni nihče mislil na kaj hudega. Otroci so ga pomilovali in so mu stregli. On pa je privzdigoval glavo, jih milo in udano pogledaval, potem pa jo zopet klonil. Otroška srca pa so bila še vedno mirna: vanje še niso segle temne slutnje. Mislili so pač, da bolezen ni nevarna in da Kastorček kmalu ozdravi. Le mehkejša, nežnejša so bila njihova srca in ljubeznjivejši so bili drug z drugim. In ko so zvečer poleyli, so si pripovedovali tako lepe zgod-bice, kakor le redkokdaj poprej. Naposled so zaspali tiho in brezskrbno kakor božji angeli.

Drugo jutro so skočili iz postelj in so odhiteli v kuhinjo, kjer je tako prijetno dišalo po kavi. Na Kastorčka se niso spomnili. Ali ko so pogledali materi v obraz, so videli, da je zapisana muka na njem. Takoj so vedeli, da ni vse v redu; prešinila jih je nevesela misel in vznemirili so se.

„Kje je Kastorček, mati?“

„V izbici leži, bolan je.“

„Zakaj leži Kastorček danes v izbici, mati?“

„Tu v kuhinji je vedno ropotanje, v izbici pa je tiho; tam poprej ozdravi.“

„Idimo ga pogledat!“

Namenili so se v izbico.

„Pustite ga v miru, da poprej ozdravi! Idite rajši na vrt, otroci, poigrajte se tam!“

Nekaj časa so stali molče pred izbico in so premišljevali, ali naj še enkrat poprosijo, da smejo h Kastorčku, ali pa naj odidejo. Naposled so odšli na vrt počasi in brez veselja.

Opazoval sem jih skozi okno svoje sobe.

Sedli so vsi trije na klop pred utico. Ni jih mikalo igranje. Sedeli so molče, zrlji so predse in so se zamislili.

Najmlajši, Petrček, ki še ni pričel hoditi v šolo, je prvi pretrgal molk.

„Rad bi videl Kastorčka! Mama je res poredna, ker nas ne pusti v izbico! — A ne?“

„Beži, beži! Kaj govoriš tako!“ ga je zavrnila nekoliko starejša sestra Majdica. „Ne smemo ga motiti, da poprej ozdravi!“

„Kaj misliš — bo še dolgo bolan?“

Najstarejši, Tone, je odgovoril:

„Morda še en dan, morda še dva, ali še deset...“

Petrček:

„Ve Bog, kdaj ozdravi Kastorček?“

Tone:

„Seveda ve!“

Majdica:

„Če Bog hoče, pove lahko že danes, kdaj ozdravi Kastorček, ne?“

Petrček:

„Kako bi povedal, ko pa je v nebesih!“

Zopet je nastal molk in zopet so se zamislili. Čez nekoliko trenutkov je dejal Petrček z veselejším glasom:

„Če bi bil naš oče Bog, bi nam gotovo povedal... in bi bili veseli.“

„Ali pa žalostni!“ se je oglasil Tone.

Mlajša sta se ozrla iznenadeno in vprašujoče vanj.

„Zakaj žalostni?“

„Žalostni bi bili, žalostni, če bi nam povedal, da Kastorček še dolgo ne ozdravi, ali pa da... da umre.“

Poslednja beseda je mlajša silno zadela. Nista razumela natanko te besede, a slutila sta, da pomeni

nekaj silno, silno žalostnega, veliko nesrečo, ki stori, da človek ne more ne jesti, ne piti, ne igrati se, ne smejeti se, ampak samo jokati, dolgo jokati... Osupla sta gledala bratu v oči, kakor da bi hotela v njih razbrati, ali brat tudi resnično verjame v besedo, ki jo je izgovoril. Ali resni in žalostni izraz na njegovem licu se ni prav nič izpremenil. Molčal je; nobena tolažeča beseda ni prišla iz njegovih ust. On sam se je preplašil besede, ki jo je izrekel. Ni bil pripravljen nanjo. Prišla je iznenada, iznenada je šinila v možgane, na jezik in je ranila srce. Zato je povесil glavo.

In za njim sta povесila glavici tudi mlajša. — In nič več niso vedeli, kaj bi govorili. Tri srca so bila ranjena in so krvavela...

Iz prsi so se iztrgale deklici plašne besede:

„Kastorček ne sme umreti, ne sme! Saj ga imamo vsi tako radi!“

In solze so ji zalile oči.

„Bog daj in Mati božja!“ je vzdihnil starejši.

„Pa nič ne jokaj, Majdica! Milo se mi bo storilo in tudi jaz bom moral jokati!“

Majdica si je otrla solze.

Zopet je povprašal mlajši:

„Kaj misliš, Tone, ve Bog, da je naš Kastorček bolan?“

„Seveda ve!“ je odgovoril Tone.

„Ali je Bog zelo dober?“

„Zelo dober je.“

„Ali lahko vsakega ozdravi?“

„Vsakega.“

„In če on noče, nihče ne umre?“

„Nihče.“

„In dobre ima rad, kajne?“

„Rad.“

„Potem gotovo stori, da naš Kastorček ne umre, da ozdravi . . .“

„Ne vem.“

„Zakaj ne? Kastorček je zelo dober, nikomur ni storil nič hudega.“

„Vsi morajo enkrat umreti, ljudje in živali.“

„Umrejo, ali kadar so že stari, stari . . .“

„Tudi mladi umirajo.“

„Pa zakaj umirajo mladi?“

„Bog hoče, da pridejo k njemu v nebesa.“

„Jaz bi bila rajša pri materi in pri očetu kakor pri Bogu v nebesih,“ je dejala Majdica odločno.

„Gredo tudi živali v nebesa?“ je vprašal zopet Petrček.

„Živali ne,“ mu je odgovoril Tone.

„Zakaj ne?“

„Ker nimajo pameti.“

„O, naš Kastorček je zelo pameten!“

„Pa duše nima!“

„In človek ima dušo, človek?“

„Človek ima dušo.“

„Kje jo ima?“

Tone je premišljal in ni vedel, kaj naj bi odgovoril bratcu. Pa se je oglasila Majdica in je rekla:

„V prsih, v srcu mislim, da je duša. Če ne ubogaš mame, pa ti pravi duša v srcu: Ubogaj, ubogaj!“

Tone je pokimal, Petrček pa je rekel tiho:

„Kastorčka imam rad, tudi če nima duše!“

Majdica:

„Vsi ga imamo radi!“

„Zato ne sme umreti!“ je rekel Petrček. „Kako bi mogli živeti brez njega?!“

„In če bi vendar umrl?“ se oglasi Tone.

Majdica nato:

„Bi jokali in bi bili nesrečni . . .“

Petrček je vprašal žalostno:

„Tone, kako pa bi umrl Kastorček?“

„Kako? Nič več ne bi se ganil, nič več ne bi jedel, nič več ne bi gledal, nič več ne bi slišal... mrtev bi bil...“

„In potem?“

„Potem bi ga zakopali na vrtu.“

„V jamo bi ga deli?“

„V jamo. In zasuli bi ga z zemljo.“

„Ah, in pesek bi mu šel v oči... Ubogi Kastorček!“

„Zavili bi ga poprej v cunjo, potem šele bi ga zasuli. In grobček bi mu napravili, majhen grobček...“

„Jaz bi mu spletla venček, lep majhen venček iz samih drobnih cvetlic.“

Petrček:

„Vsak dan bi nabrali cvetlic.“

„Vsak dan,“ sta potrdila otroka.

Petrček:

„In nikoli bi ga ne videli več, svojega Kastorčka?“

„Nikoli več.“

„Prav nikoli, nikoli več?“

„Nikoli več. V zemlji bi ga zgrizli črvi.“

Mlajša otroka sta se zgrozila. — Vsi trije so bili silno potrti in v prsih so čutili veliko praznoto.

„Ne bodimo tako žalostni,“ je dejal Tone tolažeče, „saj Kastorček je še živ in morda še ozdravi, morda ne umre.“

„Bog daj in Mati božja!“ je vzdihnila Majdica.

Tone:

„Poslušajta, kaj vama pravim! Nocoj pojdemo zgodaj spat in molili bomo, natihoma bomo molili k Bogu, da nam ozdravi Kastorčka.“

Na pragu se je prikazala mati in je zaklicala otrokom na vrtu:

„Ne hodite mi nikamor z vrta, otroci! K sosedi grem in kmalu pridem nazaj! Ste slišali, otroci?!“

Otroci so pokimali in mati je odšla. Nekaj trenutkov so molčali, nato se je nagnila Majdica k bratcema in jima je pošepetala:

„Idimo v izbico! Samo malo ostanemo tam pri Kastorčku. Samo pogledamo ga in ga pozdravimo. Preden se mati vrne, bomo že zopet na vrtu.“

„Prav imaš, Majdica!“ je potrdil Tone. „Idimo! Gotovo je Kastorček zelo žalosten. Misli si, da ga nič več nimamo radi, odkar je bolan, in da smo pozabili nanj. Le idimo!“

Petrček se je zasmel. In vsi trije so odšli v hišo.

Natihoma so odprli vrata in so stopili po prstih v izbico. Komaj so si upali dihati. Tam ob steni je

ležal Kastorček na preprogi in se ni ganil. Preplašili so se. Ali ko so stopili bliže, so videli, da sope težko in naglo.

„Še živi!“ jim je dejalo v srcu.

Počeni so okrog Kastorčka in so ga narahlo pobožali. Kastorček je odprl oči in jih je pogledal. Sprva bi bili najrajši zavriskali; ali ko so videli, kako milo jih je pogledal Kastorček in ko so spoznali v njegovem pogledu veliko trpljenje, se je tudi njim storilo milo pri srcu in najrajši bi se razjokali. Pobožali so ga še enkrat in Petrček ga je še poljubil na uhelj, nato so vstali in so ga pozdravljali v srcu. Tako so stali in so gledali vanj in se niso mogli ločiti.

V veži so se oglasili materini koraki, in komaj so stopili otroci iz izbice, že je stala mati pred njimi. In ko jih je videla tako žalostne, jim je rekla:

„Zakaj ste šli v izbico, otroci?! Ali vam je dobro zdaj? Zdaj ste pa žalostni in trpite!“

Stali so ob steni s povešenimi glavicami in oči so bile polne solzá in srca polna bridkosti. Tako velika je bila njihova bridkost, da je objela tudi moje srce.

Pa sem stopil prednje.

„Otroci, ali hočete z mano? V mestni park vas popeljem, vse tri. Gledali bomo lepa drevesa s širokimi listi, gledali bomo prekrasne cvetlice v okroglih gredah,

videli bomo ribnjak z rdečimi in belimi ribicami, ki jim bomo metali kruha. Tudi velike, bele labode bomo videli in še prav majhne, majhne labodčke, ki plavajo za njimi. Tudi labodčkom bomo metali kruha. Videli bomo tudi čudne, zelene papige in še dosti drugih lepih stvari . . . Ali hočete?“

Vsi trije so prikimali. — Mati je razumela moje povabilo in me je pogledala, kakor da bi hotela reči: Razvedrite, razvedrite moje golobčke! Preveč žalosti je v njihovih mladih srčecih . . .

2.

Prišli smo v park. Hodili smo od grede do grede, kjer so dehtele prekrasne cvetlice, stopali smo mimo visokih kletk, kjer so ščebetali prečudni ptiči, in ustavljali smo se ob vodometih, ki so pršili vodo na vse strani, da se je delala mavrica nad širokimi kostanji, zakaj solnce je sijalo skozi veje širokolistnatih dreves in okrogli, rumeni solnčni cekini so poskakovali po vlažnem mahu. Videli smo vrelce in mračne tolmune in v njih ribice, rdeče in bele in pisane, ki so se veselile solnca in so se veselo premetavale v bistri vodi. Videli smo tudi velik ribnjak, po katerem so veslali ponosni labodi in za njimi majhni, belceni la-

bodčki. In ko smo se utrudili, smo sedli na zeleno klopico.

„Ali ste slišali, kako veselo čebljajo ptički? In ribice ste videli, kako veselo smučejo sem in tja? In labodčke — kako veselo plavajo? Vse, vse se veseli solnca in lepega dne. Tudi vi bodite veseli, otroci!“

„Saj smo veseli!“ so dejali in so se trpko nasmehnili.

„Tako je prav!“ sem jih pohvalil z živahnim glasom; a vedel sem, da se skriva za tistim trpkim nasmehom trpka žalost, ki je ne more pregnati docela niti najjasnejše solnce.

Solnce se je bližalo zatonu in mi smo se vračali. Ali čim bliže smo prihajali domu, tembolj se je vzbujala žalost v otroških srcih in se izražala na nežnih njihovih obrazih. Mrak in tihota in dom so vzbudili bridkost, ki so jo nalahko uspavali solnce in park in življenje v parku.

„Dušice — otroci! Nikar ne klonite glavic! Ali niste videli ptičkov in ribic in labodčkov, kako so se veselili? Otrok niste videli, kako so se igrali in smejali?“

„Da, ali naš Kastorček je bolan!“

Tolažil sem jih. Ali kako naj bi jih potolažil, ko pa je bilo tudi moje srce ranjeno!

Tiho smo stopili v hišo. Otroci so tihi čakali, da se pokaže mati. Ko je prišla, so se spogledali z njo.

Otroške oči so vprašale:

„Kako je z njim?“

Materin obraz pa je odgovarjal:

„Hudo je, a najhuje ni!“

Otroci so se zamislili: Torej še ni umrl! Torej je še živ in morda še ozdravi. Bog daj, Bog daj! O, prosili bodo Boga, iskreno prosili. Spat pojdejo in molili bodo v postelji. Tiho bo v sobi in tudi zunaj bo tiho. Nemotene pojdejo prošnje k migljajočim zvezdam pod nebo in od ondod naprej v nebesa. Bog jih bo slišal. Pogleda doli in se jih usmili. Samo pomisli — in Kastorček ozdravi. Zakaj bi ne storil tega? Nič truda ga ne stane, njim pa napravi veliko ljubav. Kako bodo veseli! V park pojdejo in Kastorček z njimi. Rajši bodo gledali takrat cvetlice in ptičke in ribice in labodčke . . . Takrat bo vse lepše, vse veselejše, zakaj takrat jih ne bodo tlačile skrbi in žalostne misli. — Take misli so jim blodile po glavi.

Sedél sem v svoji sobi. Na mizi pred menoj je ležala odprta knjiga, ali čitati nisem mogel. Bil sem truden in razmišljen. Zraven moje sobe je bila otroška spalnica. Slišal sem, da so se odprla vrata: mati je peljala otroke spat. Že večkrat sem jih poslušal, kako

se odpravljajo spat. Navadno so ščeбетali kakor vrabčki, nagajali drug drugemu, se smejali in se pritajeno hehetali pod odejo. Ali pa so se pogovarjali, ugibali o marsičem in si pravili pravljice. Danes so molčali. Tiho so legli v posteljce.

Mati je ugasila svetilko in je odšla v kuhinjo.

Tiho je bilo v otroški sobici. Mislil sem si: Utrujeni so pač od žalosti, pa jih je premagal spanec in jim je zatisnil oči, še preden so utegnili pomoliti k Bogu za Kastorčka.

Ali motil sem se! Ležali so tihi, ali spali niso. Zamislili so se; žalostne misli so silile vanje kakor obadi v konje. — Pa zaslišim Petrčkov glas:

„Spita? Zaspati ne smemo! Ne vesta, kaj smo sklenili na vrtu? — Da bomo molili nocej . . .“

„Nikar ne misli, da sem pozabil!“

Majdica:

„Ali naj molimo skupno ali vsak zase?“

Tone:

„Vsak zase.“

Petrček:

„Potiho ali naglas?“

„Potiho.“

„Koliko očenašev?“

„Kolikor hočeš!“

Majdica:

„Molimo, dokler ne bomo trudni in zaspani!“

Petrček:

„Če zaspim, ko izmolim šele tri očenaše, ne bo premalo, Tone?“

„Ne za tebe, ki si še majhen.“

„O, pa jih izmolim še več!“

Majdica:

„Tiho! Jaz že molim.“

Tone:

„Molimo vsi!“

Nastala je tišina. Kmalu pa se zopet oglasi
Petrček:

„Tone!“

Majdica:

„Bodi tiho!“

Petrček vnovič pokliče.

Tone:

„Kaj?“

„Ako zaspim hitro, zbudi me, veš!“

„Že dobro, Petrček! Zdaj pa bodi tih!“

Molili so Bog si ga vedi koliko časa. — Luč, ki je brlela na mizi, sem ugasnil, a zaspati nisem mogel. Še dolgo v noč sem slonel ob oknu in s strahom sem mislil na naslednji dan . . .

Visoko je že stalo solnce, ko sem zaslišal korake v otroški sobici. Dolgo in tiho, brez besed, so se opravljali otroci. Stopicali so po sobi sem in tja, neveseli, trudni in brez volje. Naposled so se obotavljaje odpravili v kuhinjo. V očeh strah, na licih žalost.

Ko so stopili v kuhinjo, se je mati okrenila. In ko so videli otroci njen temni obraz, so spoznali, da molitev še ni bila uslišana. In iskrice upanja so ugašale v srcih . . .

„Ali mu ni nič bolje, prav nič?“ so vprašali.

„Bolje mu je . . .!“

Glavice so se dvignile, oči so se razjasnile.

„Torej ozdravi! Ah, Kastorček! Kje je, kje je Kastorček?“ so vzklikali vsi vprek.

„Otroci, nič ne bodite preveč žalostni! Kastorček je — poginil. Davi sem ga našla v izbici mrtvega.“

Vsi trije so se spustili v obupen jok. Jaz pa sem vzel klobuk in sem odšel na morski breg. Tam sem se usedel na skalo in sem gledal v valčke, ki so hiteli k bregu in objemali pečine. Zagledal sem se vanje, pa sem zaslišal, da se mi smejejo, da se mi rogajo:

„Klok-klok, ho-ho, klok-klok! Junak pa tak topot, topot! Namesto da bi ostal doma in jih tolažil, beži junak! Junak pa tak topot, topot! Ho-ho, klok-klok . . .!“

Hitel sem domov. Tam sem sédel mednje.

„Ne jokajte, otroci! Jok vam nič ne pomaga! Z menoj pridite! V park idimo gledat rože in ribice in labodčke!“

„Ne gremo, ne gremo!“ so jokaje odvrnili. „Kaj bi z labodčki! Kastorčka bi hoteli . . .!“

„Če pa je poginil!?“

„Mati, zakaj ste nam rekli, da mu je bolje? Varali ste nas!“ je dejal Tone očitajoče.

„Ali mu ni bolje? Zdaj je mrtev in nič več ne trpi. Prej pa je bil bolan in je trpel. Zdaj mu je bolje!“

„Mrtev! Nič več ga ne bomo videli, nikdar več ga ne bomo slišali, nikdar več ga ne bomo pobožali . . .“

Jokali so in so si otirali solze. —

„Kam ste ga deli?“ je vprašal Tone, ko se je razjokal.

„Sosed ga je zakopal na vrtu.“

„Kje?“

„Pod bezgom.“

Tone se je obrnil k sestrici in bratcu in jima je dejal natihoma:

„Idimo mu napraviti grobček!“

Mlajša sta si otrla solze z lica ter sta odšla hlipa-joča za Tonetom. Na vrtu so poiskali bezeg in pod njim sveže kopano mesto. — Nasuli so zemlje in so napravili grobček. Majdica je nabrala drobnih cvetic in je spletla iz njih venček, bratca pa sta utrgala na vrtu najlepšo rožo, najlepšo gorečko in najlepšo lilijo in sta jo prinesla pod bezeg. Potem so tam dolgo klečali vsi trije, vsi trije z objokanimi očmi in z zabrekliimi vekami, in so krasili Kastorčkovno gomilo.

V tisti uri je prišlo spoznanje v njihova mlada srca: spoznali so, da pelje cesta življenja po strmim klancu na visoko goro in da vrh gore čaka smrt z nabrušeno koso na rami.

Pa sem se spomnil, da sem videl pri židu mlade psičke. Hitel sem k njemu in sem kupil najlepšega in sem jim ga prinesel.

„Otroci, otroci! Nič ne bodite več žalostni! Glejte, prinesel sem vam krasnega psička!“

Prihiteli so k meni.

„No, pokažite ga!“

Vzel sem psička izpod jopiča in sem ga dvignil.

„Lep!“ so vzdihnili in mlajšima je vzdrhtela ustnica.

„Kajne, krasen?! Veste, kako se imenuje? — Ne?
— — Kastorček!“

„Hm, Kastorček?!“

„Da, Kastorček! — Ali ga imate radi?“

„Radi ga imamo!“

„Katerega imate rajši, tega ali prejšnjega?“

„Prejšnjega!“

„Zakaj?“

„Zato!“ je odgovoril Petrček.

„Zakaj, Majdica?“

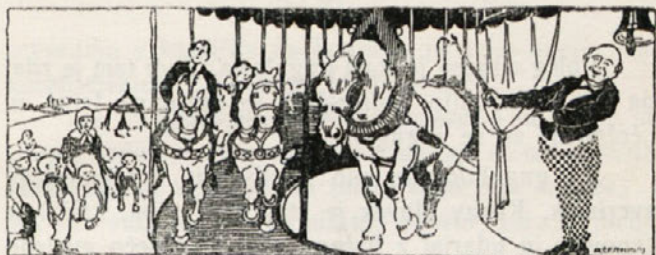
„Zato, ker nas je poznal!“

„Zakaj, Tone?“

„Zato, ker je trpel . . .!“

Vzeli so mi psička iz rok in so ga odnesli v izbico resni in tihi . . .

B R A M A

Bilo je novo leto. Dan je bil čemerren: nebo je bilo pokrito čez in čez s sivo, gladko plahto in neprestano je pihala burja. Mrzlo je bilo.

Pusta in dolgočasna se mi je zazdela moja mračna in mrzla sobica; zaželel sem si svetlobe in hrupa, zato sem si oblekel suknjo in sem odšel na ulico.

Pa so mi udarili na uho oddaljeni, zamolkli glasovi lajn. Prihajali so izza trga: tam so bile „komedije“.

Noge so me kar same zanesle tjakaj.

Kakšno vrvenje, kakšen hrušč in trušč je bil tam! V cirkusu je igrala kričava, zadirljiva godba, neprestano je tam pokal bič in zvonkljalo je tam notri. In zdaj pa zdaj se je oglasil za platnom glasen grohot in šumno ploskanje.

Poleg cirkusa je stala gugalnica. Tudi tam je zdaj pa zdaj zazvonilo, zahreščala je ogromna lajna in „čolnički“ so se zagugali.

Za gugalnico je bilo strelišče in zraven njega zverinjak. Kozav človek je stal pred njim, kričal je venomer in udarjal z batom, zdaj ob visečo medeno palico, zdaj ob medeno pokrivačo. Klical je ljudi, kazal je na platno, kjer so bile naslikane grozne živali, razlagal je, vabil in zopet razlagal brez konca in kraja.

Okoli zverinjaka so postavili kramarji stojnice in mize z razno šaro.

Tam na koncu, čisto na samem, pa se se je sukal mogočen vrtiljak.

Tu je bilo največje vrvenje. Otroci so pritekali in odtekali, klicali so se, pričkali in prerivali... In tudi tu je godla lajna. Bil je tak dirindaj, da je zvenelo v ušesih, zato sem sklenil oditi dalje v mesto.

Ta hip pa sem se domislil vrtilcev, domislil sem se tistih dečkov, ki za nekaj stotink vrtijo vrtiljak po cele ure, cele dneve.

Ti dečki pa se ne trudijo zaradi tistega drobiža, ki jim ga vrže gospodar. Najprej stojijo ob strani in gledajo, kako se drugi otroci vozijo na vrtiljaku, kako

presedajo s konjička na konjička in kako bijejo med kolobarjenjem z železnim bitalom tarčo.

Vse to opazujejo dolgo in natančno in v njih se poraja vedno močnejša želja po jahanju na tistih iskrih konjičkih na vrtiljaku, ki imajo tako lepe uzdice... Ali siromaki so, v žepu nimajo novcev, zato se javijo za vrtilce.

Kadar dá gospodar znamenje z zvoncem, zahrešči lajna in vrtilci se uprejo ob vrtiljak in kolobarijo vedno hitreje okrog. Vsi rdeči so in potni in prašni do kolen — a kaj marajo! Kadar zopet zazvoni, kar pomeni, da se bliža vožnja h koncu, takrat se vrtilci lahko obesijo na vrtiljak in se lahko vozijo na njem, dokler se polagoma ne ustavi. — To je pravo plačilo za njihov trud.

Stopil sem bliže k vrtiljaku, da bi natanko videl dečke vrtilce, potne in rdeče in prašne do pasu.

Toda nikjer jih ni bilo. Ogromni vrtiljak je vlek el majhen konjiček, ki je bil stisnjen v železni zagraji, podobni veliki kletki, kakor jih imajo v zverinjakih. Ta čudna kletka, pritrjena na notranji kolobar vrtiljaka, je bila brez dna in na zadnji strani je bila odprta, da je konjička lahko dosegel bič. V zagrajo je bil potisnjen pač zato, da bi se pri kolobarjenju ne opetel in ne zadel ob veliko lajno, ki je hreščala ob „jamboru“ v sredini vrtiljaka. Da bi se mu ne vrtelo v glavi, je

imel oči zavezane z rdečo, umazano cunjo; da bi se pri tekanju ne spotaknil, padel in si polomil noge, je bil prevezan z močnimi usnjatimi pasovi, ki so bili pritrjeni ob železno zagrajo.

Zazvonilo je, ogromna lajna je zahreščala; in še preden je počil bič, je skrivil konjiček hrbet, se uprl ob tla in potegnil ogromno kolo za seboj.

Lajna je godla, veselo so vriščali otroci na vrtiljaku in venomer je pokal bič. Pogledal sem konjička, ko je prikolobaril mimo mene, in videl sem, da je ves njegov hrbet pokrit s progami, ki jih je bil zapisal bič. Tudi sem videl, da je konjiček ves poten od neprestanega letanja, čeprav je bil mrzel, vetrn dan in so bili vsi zaviti v tople suknje.

Z zvoncem je bilo dano znamenje, da je treba ustaviti vrtiljak. Konjiček je razumel in se je skušal ustaviti, a težki, sukajoči se vrtiljak ga je vlekel za seboj. Truden je bil konjiček in rad bi že enkrat počival; spotikal se je in klecal, a ogromno kolo ga je zanašalo s sabo.

Komaj se je vrtiljak ustavil in komaj so otroci skočili s konjičkov in z vozičkov, že so se usuli z glasnim truščim drugi otroci na vrtiljak. Gnetli so se in prerekali, izbirali si prostore in se presedali zdaj sem, zdaj tja. Gospodar pa je stopal ošabno sem in

tja in je gledal z velikim zadovoljstvom naval na vrtiljak in na vrvež okrog njega. In ko so bili vsi prostori na vrtiljaku zasedeni, je počil z bičem in je zavpil:

„Hej, Brama, potegni!“

Konjiček je skrivil hrbet, zvon je zazvonil in lajna je zabučala. In zopet je zakolobaril Brama in z njim ogromni vrtiljak.

Mislil sem:

„Praznik je danes, novo leto. Ljudje so prazniško oblečeni in se veselijo. Gospodar ogromnega vrtiljaka služi zlahka kupe novcev. Ošabno stopa in zadovoljno meša z roko po žepu, da cvenka v njem denar. Kaj pa Brama? Kakšen praznik, kakšno novo leto ima Brama? Kakšno plačilo ima on, ki ves božji dan kolobari, vleče ogromni vrtiljak, potisnjen v tesno kletko, prevezan in prepasan, prepoten in pokrit s prahom in s skelečimi marogami — kakšno plačilo ima on? Škaf umazane vode, pest slabega, pohojenega sena, to je njegovo plačilo!“

Ozrl sem se po gospodarju. Stal je ob lajni in je iskal med nabranim drobižem dvajsetice, jih prešteval in jih nazadnje spravil v posebno vrečico. Klobuk je potisnil postrani in ves zadovoljen je tlesknil z jezikom.

Prihitel je hlapec in je položil na stol pred gospodarja belega kruha, klobaso in vina. In gospodar

je prigrizoval beli kruh in sočno, mastno klobaso, iz steklenice je pil v globokih požirkih. Brama pa je kolobaril, se spotikal čimdalje pogosteje in čimdalje pogosteje je klecal. Glavo je povešal globoko k tlom, in videlo se je, kako je ves beden, kako silno je truden. Mahoma me je vsega prevzelo trdno uverjenje, da je Brama bolan in da je silno lačen in žejen.

In ko je zazvonilo in se je Brama ustavil, sem pogledal gospodarja, ki je prigrizoval, in sem mu zaklical:

„Tudi Brama je lačen!“

Gospodar me je pogledal in je jedel mirno dalje. In zopet je zazvonil zvon . . .

Umolknila je lajna in polagoma se je ustavil vrtiljak in z njim mali Brama. Pa sem se vnovič obrnil tja h gospodarju in sem rekel:

„Tudi Brama je lačen! Sena mu dajte!“

Mož si je obrisal mastna ustna, vzel je bič in je počil z njim. In zagodla je lajna, skrivil se je hrbet, zasukal se je vrtiljak . . . In ko je vse zopet obtičalo, je prišel gospodar mimo mene in me je pogledal.

„Kaj si rekel, a?“

„Da je tudi Brama lačen.“

„Že mogoče, saj že od davi ni zobal!“

„Od davi?!“

„Tudi pil ni že od davi!“

„Zakaj mu ne daste jesti?!“

„Jesti? — Ni časa danes! Ali ne vidiš, kakšen vrvež je danes, kakšen naval je na moj vrtiljak? — To je treba izrabiti! Čas je danes denar!“

„Zakaj mu ne daste piti?!“

„Ni časa, ni časa! Takšen lep zaslužek je danes, jaz pa naj namečem mrhi sena in naj lepo čakam, da se kljuse nakrmi in napoji. Lepa bi bila ta! Še krave bi se mi smejale!“

„Truden je Brama in upehan. Pa še vode mu ne daste! Ali ne vidite, da komaj stoji na nogah?! Zvrne se, pogine vam . . .!“

„Kaj še! Vidiš, zdaj je šesta, a do polnoči mora vleči, zlepa ali shuda! Mora, drugače dobi tákele!“

In udaril je Bramo z bičem po hrbtu, da se je zleknil od bolečine. — Zazvonilo je, zabučala je lajna, zazibal se je vrtiljak . . .

Gospodar je pokal z bičem in je vpil:

„Hi, Brama, hi, kljuse nerodno! Kaj, vraga, se spotikaš! Po rebrih te česnem!“

In ko je zopet obtičal vrtiljak, se je nasmehljaj gospodar in mi je namežiknil.

„No, ali ne gre, kaj?! Do polnoči mora iti! Da bi le bilo ugodno vreme!“

„Brezsrčnež!“

„Kaj? Kaj hočeš? Hočeš, da te z bičem pošlatam?! Za tujega konja se briga! Za svojega se brigaj, ki ga nimaš!“

Šel je in je izpraznil steklenico, nato je poklical hlapca.

„Pojdi“, je rekel hlapcu, „pa mi prinesi spet kruha in klobaso in vina! Pa hitro pridi! Lačen sem danes!“

Zvon je zazvonil, lajna je zahreščala; počil je bič, skrivil se je hrbet ubogega Brame in vrtiljak se je zasukal . . .

Jaz pa sem odšel v mračni drevored in sem mislil na Bramo, na njegovega gospodarja in na pravico . . .

G

O

Ž

1.

Preselili smo se. Hiša, ki smo jo bili vzeli v najem, je bila zelo stara in očrnela, zakaj v njeni bližini se je nahajala poprej mestna plinarna, iz katere se je valil noč in dan gost in črn dim, ki se je vlekel ob južnem vremenu nizko pri tleh in je ovijal v svoj temni in zadušljivi oblak sosedne ulice in del predmestja.

Pozneje so sezidali novo plinarno daleč od mesta. Ali hiša, ki smo jo bili najeli, je ostala še nadalje očrnela in razpokana.

Sobe pa so bile čedne in prijazne, okna visoka.

Za hišo je bil majhen vrt s kopico košatih turških kostanjev. Bil je zelo zanemarjen. Poznalo se je, da ni imel stalnih gospodarjev. Najemniki so se tako hitro menjavali, da ga niso utegnili urediti. Vsi so sklenili

že kmalu po prihodu v hišo, da se čimprej izselijo, ker ne morejo več prenašati smrdljivega in črnega dima. Tudi je pravil sosed, da ni uspevalo na vrtovih v bližini plinarne ne sočivje ne zelenjava in da tudi cvetlice niso hotele rasti. In vse to zaradi tistega strupenega dima in plina.

Tega strupenega zla, hvala Bogu, ni bilo več. Sedaj je bil zrak čist naokoli in očem se je odpiral z vrta krasen razgled na bližnji morski zaliv in na gričevje, ki se je dvigalo za njim in ki je bilo posuto z majhnimi, stisnjenimi vasicami. Ob bregu pa so se blesketali naredkoma posejani beli dvorci, obkroženi s temnozelenimi borovimi gozdiči. Po zalivu so plavale ves dan lahke jadrnice z belimi, rumenimi ali rjavimi jadri in številni čolnički so se zibali nad valčki, ki so se lesketali v solčnih žarkih.

Še lepše pa je bilo zvečer, ko se je potapljalo v morje krvavordeče zahajajoče solnce. Vsa zapadna stran neba se je pordečila in tudi morje je bilo tam vse žareče, kakor bi gorelo. Tudi okna dvorcev, obrnjena proti zapadu, so bila vsa rdeča. Zdelo se je, da so se dvorci vneli in da švignejo že v naslednjem trenutku plameni skozi strehe.

Najlepši pogled čez zaliv pa je bil ponoči, ko se je prikazal polni mesec na jasnem nebu in se je razlila

čez pokrajino mehka mesečina. Ko se je mesec dvignil, se je vлил njegov odsev v širokem in dolgem pramenu preko zaliva. V tem srebrnem pramenu so se lesketali valčki, kakor samo raztopljeno srebro. V daljavi ob obrežju so se videle drobne, nepremične lučke, ki so gorele v dvorcih; druge, večje, pa so se premikale po zalivu počasi naprej. Te lučke so gorele po jadrnicah, ki so plavale nevidne sem in tja kakor vedomci.

V takih srebrnih mesečnih nočeh je bilo navadno vse tiho naokrog; še nežni vetrič si ni upal pihljati in široki listi kostanjev na vrtu niso niti trenili na dolgih vejah. Le tuptatam se je zaslišalo iz trave zateglo sikanje kobilic in za vrtom, na bezgovem grmu, se je oglasila včasih drobna rega.

Mestno šumenje in vrvenje nas ni dosegalo, zakaj najeta hišica je stala izven ulice na majhnem gričku, ki je že pripadal predmestju.

Razen naše hiše, je stala na gričku še druga hiša, s prizidki in s hlevi, z velikim, ograjenim dvoriščem in z obširnim vrtom.

Rad sem poslušal rezgetanje in prhanje sosedovih konj, mukanje goveda in vriščanje perotnine. Prijetno se mi je zdelo, kadar je ponoči zalajal pes na sosedovem dvorišču in ko je zjutraj ob zori udaril petelin s perotmi in zapel, da so se prebudile putke in

golobčki, ki so pričeli gruliti. Dobro mi je tudi delo, kadar je prijetno zadišalo od sosedovih po sveži stelji in po senu.

Sedeč na vrtu, sem se večkrat mahoma zamislil. Zamislil sem se v tiste minule čase, ko sem sedel v senci pod jelšami in sem gledal, kako kosijo kosci na senožeti in kako trosijo, premetavajo in rahljajo za njimi delavke pokošeno travo.

Spominjal sem se, kako nestrpno sem čakal pod jelšami, da se je seno posušilo, da so ga nagrahili v kupe in ga nametali na voz in kako so mi nato kosci pomagali splezati vrh sena. Srce mi je utripalo od sreče in komaj sem čakal, da potegnejo konji. Kako blažen sem bil, sedeč vrhu dišečega sena in držeč se za žrd, ki se je pogrezala vanje! Kralj na svojem zlatem prestolu se gotovo ne čuti tako srečnega!

Domislil sem se tudi, kako je bilo na paši. Govedo je mirno mulilo sočno travo na senčnem pašniku in je neprestano švrkalo z repom sitne obade. Pastirji pa smo sedeli pod visokimi topoli in pritrkavali na izbrane, lepo zveneče skrle. Kadar smo se naveličali pritrkavanja, smo se strnili v kopico in smo si pravili pravljice . . .

Koliko lepih zgodeb mi je prihajalo na misel, ko sem posedal zvečer na vrtu! Kadar je zadišalo po

senu, sem se spomnil na senožet, na kosce in na voz, visoko naložen s senom. Kadar so grulili golobčki, sem se spomnil na svoje golobčke, ki sem jih krmil nekdam v Brdih. Kadar je zadišalo po hlevu, sem se domislil svojega marogastega telička, ki ga je odpeljal zabuhli mesar v mesto, zvezanega na vozu... Marogec moj ljubi! Dolgo so bile takrat moje oči zalite s solzami...!

2.

Sklenili smo, da ostanemo. Hiša se nam je bila prikupila in tudi vrt in sosedovi. Rešili smo se tistega zoprnega občutka, ki ga ima človek v mestu: občutek, da ga nekaj tlači in stiska. Tu gori na gričku smo dihali svobodneje. Zdelo se nam je, da smo kje na deželi in da je mesto daleč za nami.

Lotili smo se dela. Najprej smo uredili sobe, zatem pa smo se lotili dela na vrtu. Leseni plot je bil razdrt, utica je bila vsa trhla in je visela na stran; prvi veter bi jo bil podrl. Kratek latnik s starimi trtami je bil ves upognjen in je visel skoro do tal. Grede in lehe so bile zapuščene in porasle s kurjim zdravjem in železno travo, a krog španskega bezga so se šopirile koprive.

Popravili smo plot in zid, ki je tudi bil nekoliko porušen, ter smo utrdili utico in latnik. Iztrebili smo plevel in kamenje ter razkopali grede in lehe. V lehe smo posejali zelenjavo, v grede pa smo posadili cvetlice.

Ker je bilo poletje in je bil vrt zelo prisojen, smo morali zalivati zjutraj in zvečer. Vodnjak, ki smo v njem zajemali vodo, pa je bil zelo odročen: stal je daleč na dvorišču pred hišo in do njega so vodile strme stopnice. Tudi je bil silno globok. Kadar smo vlekli zvečer vsi trudni vodo iz njega, se nam je zdelo, da je brez dna.

Sedela sva z očetom na vrtu.

„Kaj pa, če bi zajemali vodo iz vodnjaka, ki je tamle v kotu na vrtu?“ mi je dejal oče. „Prihranili bi si mnogo truda!“

„Saj nima ne vrvi ne škripca; še železnega povraza nima“ sem odvrnil.

„Namesto povraza postavimo tram, a škripec lahko kupimo; pri starinarju ne bo veljal mnogo.“

„Kaj pa, če je vodnjak suh?“

„Suh? — Ni mogoče! Saj vendar leži mnogo nižje od onega na dvorišču.“

„Zdi se mi, da je pravil sosed, da je ta vodnjak brez vode. Pred leti so izravnavali prostor pod vrtom,

kopali so in so lomili kamenje in so ga zlagali v tiste skladovnice, ki stojijo še zdaj tamle spodaj. Vsled tistega kopanja se je vodnjak baje posušil.“

„Morda pa je mislil na svoj vodnjak, ki se nahaja onkraj plota.“

Odšel je k vodnjaku, ki je bil pokrit z debelimi deskami; na deske pa so bili naloženi težki kamni. Odvalil je kamen z deske in jo je odmaknil, da je nastala široka špranja. Nato se je sklonil, si zasenčil oči in je pogledal v globočino.

Ni gledal dolgo. Naenkrat se je zravnal in je prišel naglih korakov do mene.

„No, kaj — ali ni suh?“

„Prav ima sosed! Niti za vedro vode ni v njem. — Ali nekaj drugega je v njem namesto vode!“

„Kaj pa?“ sem vprašal radoveden.

„Ugani!“

„Kamenje, smeti in blato.“

„Res, kamenje, smeti in blato in — kače.“

„Kače?! Kako so vendar prišle v vodnjak?“

„Le poglej!“

Odšla sva k vodnjaku. Pogledal sem skozi špranjo. Na dnu je bilo komaj za prst vode, ki se je bila nabrala bržčas ob zadnjem dežju. Iz vode so moleli kosi lesa, razbiti strešni korci, papirji in druga

navlaka, ki se je Bog si ga vedi koliko časa nabirala v vodnjaku. Med to navlako sem zagledal dolgo kačo, ki se je počasi premikala in se skušala skriti.

„Ali nič ne vidiš?“

„Vidim, toda eno samo kačo.“

„Jih ni več?“

„Ne, ena sama je.“

„Kakšna pa je? Dolga?“

„O precej dolga je in rumenkasta.“

„Aha! To bo gož!“

„Gož?“

„Še nisi videl goža doslej?“

„Videl sem kačo, ki je bila tej zelo podobna. Na ulici sem jo videl. Bilo je v zimskem času. Delavci so jo našli v skladišču sena in so jo vrgli na ulico. Od mraza je bila čisto otrpla in se ni ganila. Šele ko so jo začeli otroci brcati, se je pričela nalahko gibati in vztrepetavati. — Otroci so jo zajeli na palico in so jo odnesli z glasnim vriščanjem preko ulice... Gotovo so jo ubili.“

„Nespametno je, da pobijajo ljudje kače, ki niso strupene in ki jim ne škodujejo, marveč prej koristijo!“

„Sovraštvo do kače imajo ljudje že od mladih nog. Kadar zagledamo kačo, poseže roka kar sama po kamnu.“

„To je zato, ker vcepljajo starši otrokom sovražstvo in stud do kače.“

„Ali že samo njeno mrzlo telo in njen srepi, stekleni pogled mora vzbuditi v človeku strah in stud.“

„To je predsodek! Poznam ljudi, ki se jim kače prav nič ne gabijo. Nekaterim so se celo priljubile. Ko sem šel nekoč mimo ribiške kočice, sem slišal otroka, ki se je jokal na pragu. ‚Kaj ti je? Zakaj jočeš?‘ sem ga vprašal. ‚Belušo so nam ubili, Belušo!‘ mi je odgovoril. ‚Koga so vam ubili, koga?‘ — ‚Belušo, našo Belušo!‘ — Iz kočice je prišla otrokova mati, in ko je videla, kako izprašujem in tolažim otroka, mi je rekla: ‚Veste, belouško so nam ubili paglavci. Tri leta je bila pri hiši. In koliko miši nam je polovila! Zgrizle bi nas bile, če bi je ne imeli, belouške. Ni se ganila iz hiše. Danes pa, ne vem, kaj jo je prijelo, pa je zlezla iz hiše. Nesrečo je šla iskat. Prišli so mimo potepuhi in so jo pobili s kamenjem. — Vražja drhal! Ničesar ne pustijo pri miru! Še belouški ne prizanašajo...! Ne jokaj, Martinek!‘ — — ‚Ne jokaj, Martinek, ne jokaj! Kaj bi jokal po belouški!‘ sem dejal dečku. On pa: ‚Naša je bila Beluška, moja...! Oče mi jo je prinesel... s solarnic...‘ — In žaloval je dalje. Žena pa je tarnala: ‚Verjemite, ljubša nam je bila od mačke! Prav nič nam ni bila na poti. — Pa so prišli ti potepuhi potepuhasti

in so nam jo ubili...! Molči, Martinek, — drugo ti prinese oče, drugo Beluško...!“

„Ne morem razumeti, kako so se mogli privaditi kače in naposled še žalovati po njej!“

„Večkrat se priljubi človeku žival, da sam ne ve kako. Šele kadar jo izgubi, spozna, kako mu je bila ljuba in kako blizu je bila njegovega srca.“

3.

Zvečer sem sedel na vrtu pod kostanjem. Mislil sem na goža:

Odkje je prišel, kako je zašel v vodnjak? Po naključju je morda prišel v mesto, a dom mu je morda daljna razvalina. Plazil se je morda od ulice do ulice, dan za dnem, teden za tednom, in je došel naposled na tale griček. Morda so ga spomnile te ocrnele stene, porušeni zidovi in trhle, razpadle ograje ter te ogromne skladovnice kamenja okoli grička na samotne razvaline, kjer se je nekdam nemoteno solnčil na žarkem solncu. Zato se je morda tu ustavil in se udomačil. Dolgo se je morda tiščal skrit v skladovnicah, nazadnje pa je šel iskat nesrečo. Priplazil se je na vrt in priplezal na vodnjak po trhli deski, ki je morda slonela ob njem. Stikal je po deskah in med kamenjem, ki je ležalo na

njih — in je iskal nesrečo. In zgodilo se je, da je padel skozi špranjo v vodnjak. Pa da bi ne bilo tistega vedra vode v njem, bi se ubil.

Bog si ga vedi koliko časa že tiči v vodnjaku, vedno na enem in istem majhnem prostoru. Gotovo pozna že vsak kamen na dnu, vsak strohneli kos lesa in vsak pregniti papir. Vsak kamen mu je že znan v visoki vodnjakovi steni in vsaka špranjica. Stokrat je že pretipal vsako luknjico in iskal izhoda. Ali zaman: sojeno mu je, da mora tičati v tem majhnem, ozkem prostoru, iz katerega ni poti. Nikdar ga ne obsije svetli in topli solnčni pramen. Večen mrak ga objema in večna tema. Ali tam gori vrhu visoke stene vidi jarko mesečino, tam gori vidi drobne zvezdice, zvezdice edine, ki pokukavajo skozi špranje. In kadar ugasnejo zvezdice, vidi skozi špranje solnčno svetlobo, močnejšo in močnejšo; ali noben žarek ne doseže globokega dna. A bedni gož tiči v globočini in čaka, čaka . . .

O, čakal bi, čakal, ko bi le vedel, da bo kdaj čakanja konec. Ali stokrat je že pretaknil vse špranje v steni, kakor visoko je mogel doseči. Ni ga izhoda, ni!

O, čakal bi, čakal, ali samemu čakati v globočini, je strašno! In vedno je sam, popolnoma sam!

Tišina mu ugaja, ali ne taka, topa, gluha tišina, ki je podobna smrti. V skladovnicah je vsaj škrtala miš

in tam daleč na samotni razvalini je prijetno pošumevalo listje; gaščarice so smukale sem in tja. In hrošči in čebele so brenčale okoli njega in tudi čmrlj je prigodel včasih mimo. Zdaj pa še drobna mušica ne pride do njega. Čemu? Kaj naj bi iskala v globočini, v mraku in temi? Rajša poletava gori pod toplim solncem, v zlati prostosti.

Tako čaka, strada in čaka... Počasi polzi čas dalje in počasi se menjavata tema in mrak. In zdi se mu, da se prikazujejo drobne zvezdice vedno redkeje in redkeje na nebu. Včasih se mu dozdeva, da je čas nenadoma obtičal. Toda blisk švigne končno preko neba in kapljice pričnejo kapati na dno, druga za drugo, brez prestanka... In vsaka, ki pade v globočino, krikne in utihne, kakor da bi umrla. Vse krikajo, druga za drugo, vse enako, in zamirajo. In dolgo, dolgo čaka, da zopet pokukajo zvezdice skozi špranje in da naposled zopet polagoma izginejo.

On pa tiči dalje v gluhi tišini in v mraku, strt in gladen. In če se odkrhne od deske strohnela treska in tleskne v globočino, se zdrzne. Tlesk ga vzdrami iz mukepolne otopelosti in ga spomni na življenje. Kriknil bi, pognal bi se proti zvezdam — ali krikniti ne more in stena je gladka in visoka. Nikdar ji ne doseže vrha!

Tako sem mislil zvečer pod kostanjem.

Naslednji dan popoldne, ko sem prišel iz mesta, sem šel naravnost k vodnjaku. Odmaknil sem desko in sem pogledal na dno. Gož, ki je ležal na kamnu, me je takoj opazil. Počasi je pričel lesti s kamna in se je skušal skriti med navlako. Zaril se je med treske in papirje in se je umiril.

Preteklo je nekaj minut in gož se je zopet priplazil izpod navlake. Sredi dna se je mahoma vzel kvišku in je tako obstal, ne da bi se ganil. Zdelo se mi je, da gleda naravnost vame in da napeto posluša. Tako je stal nekaj trenutkov, nato je zopet legel in je pričel laziti ob steni naokrog, vedno naokrog. Zdaj pa zdaj se je ustavil, se vzel ob steni in se je skušal oprijeti kamna, ki je molel za spoznanje iz zida. Ali zdrknil je zopet k tlom. In zopet je neutrudno kolobaril ob steni brez konca in kraja . . .

Odpravil sem se v mesto. Dolgo sem kolobaril po ulicah, a nisem se mogel otresti neprijetnega razpoloženja, ki me je vsega prevzelo. O mraku sem se vrnil domov truden in sem legel.

Počasi so se vlekale ure; zaspati nisem mogel. Misli so mi uhajale na vrt, plazile so se okoli vodnjaka, spustile so se v temno globočino h gožu, trpečemu in pozabljenemu od vsega sveta:

Kaj počenja tam doli v črni globočini, v gluhi tišini, v vlagi in trohnobi, sam, pahnjen od zlobne usode v pozabljenje, obkrožen in zastražen od visoke, mrzle in neme stene, oropan solnca in svobode? Vsem sije solnce raz nebo, vsem so namenjeni topli zlati žarki in vsem je namenjena zlata prostost. Njemu pa je usojeno, da kolobari in kolobari na sežnju prostora, usojeno mu je, da gladuje, da poginja od obupa in da blazni od dolgega koprnenja, blazni in se vzpenja na steno, se je oprijemlje s čudovitim naporom, pada na trdo kamenje in naposled zopet kolobari in kolobari brez odmora, brez prestanka . . .

Razumem tvoj položaj, o gož, natanko občutim tvoje trpljenje, zakaj sam kolobarim dan za dnem, leto za letom! Kolobarim strt, ponižan in zasušnjen. Kolobarim in obupujem, a globoko na dnu srca mi vendar tli drobna iskrica upanja, ki mi pravi: Večno ne boš kolobaril . . .! Verjamem iskrici, zakaj ko bi ji ne verjel, bi ne mogel več kolobariti. In tako kolobarim s to drobno iskrico v srcu v globoki in mračni ječi, v vodnjaku, ki ima nekoliko širje dno kakor tvoj, o gož! In daleč nekje sije solnce svobode, a njegovi žarki me ne dosežajo.

Tako kolobarim in tudi drugi tako kolobarijo. Stotisoč ponižanih bratov in sester kolobari s težkim

srcem po mraku in vsi nosijo v srcu iskrico upanja in čakajo, da zasveti zlato solnce prostosti . . .

O, gož, razumem tvoj položaj in natanko občutim tvoje trpljenje!

Tako sem mislil dolgo, dolgo, a naposled sem utrujen zatisnil oči. In zasanjal sem, da stojim ob vodnjaku in da gledam v globočino. A na dnu — to ni gož, to je bedna ptičica, to je moja duša, ki mre od koprnenja po solncu in svobodi. To ni moja duša, to je duša tisočerih bratov in sester, ki hoče planiti iz mračne globočine k solncu, po katerem koprni dolgo, dolgo tisočletje.

Gledam in poslušam: iz globočine prihajajo bolešni, obupni kriki: Luči, luči! Solnca, svobode! — In srce mi je trepetalo kakor tenka šibica v tolmunu, podrhtevalo mi je kakor droben listič na trepetliki.

4.

Stopil sem k vodnjaku. Goža ni bilo videti; zaril se je bil med gnijoče smeti. Ali se je zato zaril, da ne vidi visoke stene, da ne vidi visoko nad sabo mikavne svetlobe, ki ga zaman navdaja z bolešnim koprnenjem, kateremu ne najde utehe? Ali se je zato zaril v blato, ker je truden od brezkončnega kolobarjenja, izčrpan

od vzpenjanja, zdrkavanja in padanja? Ali morda poginja, ker je ugasnila v njem tista iskrica upanja, ki jo nosi človek v srcu do zadnjega dihljaja?

„O, gož!“ sem vzkliknil v globočino. „Kje si?“

In glej! Privil se je iz smeti počasi in trudno.

„Zakaj se plazi tako počasi?“

Ko je prišel do sredine dna, se je vzel v zrak in je obstal nepremično. Zazdelo se mi je, da me gleda trudno, žalostno in proseče. Da, to je bila tiha prošnja! Z vsem telesom je prosil in ga je dvigal proti meni.

Smilila se mi je bedna žival. Ali kaj storiti? V glavo mi je šinila misel: Rešiti ga, rešiti! Oprijela se me je, oklenila, trdno in krčevito, kakor gož stene, in me ni izpustila več. Koderkoli sem hodil, povsod mi je klicala neumorno: Rešiti ga, rešiti!

Mislil sem in preudarjal ter sem se plazil kakor vedomec okrog vodnjaka, kakor da bi bila v njem moja duša, vržena v vice, iz katerih jo moram rešiti za vsako ceno.

Da, rešiti ga, rešiti! Ali kako? Spustiti v vodnjak lestvo in ga zajeti z nje v precep — toda kje dobiti takó visoko lestvo? — Spustiti se po vrvi v vodnjak in se pogrezniti pred gožem v blato do gležnjev — ali kje najti takó dolgo in takó močno vrv? In če bi imel vrv

in če bi prišel na dno — kaj bi počel, če bi se mi ovil gož okoli nog, okoli rok ali okoli vratu?

Rešiti ga, rešiti! mi je brenčala misel neumorno. In vical sem se in vedomil okoli vodnjaka do poznega mraka.

5.

Minila je noč, prišel je dan, prišlo je popoldne in že sem bil zopet pri vodnjaku, da pozdravim znanca v globočini. Siknil sem proti dnu, poklical sem ga; in prišel je naglo, kakor da bi že dolgo in napeto čakal mojega glasu. In vzpel se je in me je gledal prežalostno . . .

A zdaj — ali se mu niso zasvetile oči? Ali mu ni vztrepetalo telo in se krčevito zvalo v ozke vijugavice? V hipu je švigal kakor puščica do stene, od stene nazaj, švigal je križema kakor blisk in se je poganjal v zrak visoko od tal.

Strmel sem. V prvem hipu sem mislil, da obleži pobit na kamenju, ali motil sem se. Gož je obstal le za nekaj trenutkov, nato je pričel zopet kolobariti ob steni z vedno večjo in večjo naglico. Kmalu nato pa je odskočil od stene in se je zaril med smeti.

Mislil sem si: kaj ga je tako razkačilo? — O, razumem! To je prekipevanje velike nestrpnosti, to je

obup in njegovo silno trpljenje, ki se pretvarja v besnost in v blaznost. —

Sklenil sem še tisto uro poiskati vrv in jo spustiti v vodnjak. Mislil sem: S to vrvjo mu bo dana možnost, da se reši iz globočine. Če bo v njem toliko poguma in toliko sile, da preleze vrv, bo rešen vic. In tudi zanj bo zopet prostost, tudi zanj bo zopet sijalo solnce z neba. In tista visoka stena z vsemi strahotami izgine, kakor izginejo človeku hude sanje v jutranji solnčni svetlobi. —

Nekaj dni sem stikal po vseh kotih kakor cunjar in sem iskal kose vrvi ter jih privozlaval. Ves ta čas je bil gož, kadarkoli sem že stopil k vodnjaku, silno razburjen in razjarjen. Oprijemal se je stene, kakor da bi bil namazan s klejem, ali pa je begal z blazno naglico po dnu.

Njegova razburjenost je rasla od ure do ure. Jaz pa sem šepetal: „Potrpi, še malo potrpi!“ —

Končno je bila vrv dovolj dolga. In ko je solnce zašlo, sem stopil vesel k vodnjaku in sem si mislil: Tu imaš rešilno vrv, o gož, pomagaj si in Bog ti bo pomagal. Morda ti vendar pride na um sredi tihe noči, da se je oprimeš in priplezaš po njej trudoma do vrha v zlato prostost. —

Spustil sem vrv v vodnjak in držal njen konec z levico, z desnico pa sem sklonjen pobiral s tal podolgovat kamen, da privežem obenj konec vrvi. Naenkrat pa sem začutil, da se je nekaj gladkega in mrzlega dotaknilo moje levice. Osupel sem se vzravnal; in spreletelo me je po vsem telesu: tik svoje levice sem zagledal goževo glavo. Srepe oči so se svetile in na zatilniku sta se blesketali dve rumeni marogi — gož je že bil priplezal po vrvi do roba vodnjaka. Prestrašen sem izpustil vrv, da je padla z gožem vred v globočino.

„Dopolnjeno je!“ sem vzdihnil. Bil sem uverjen, da se je gož pri padcu v globočino ubil. Ali motil sem se. Prevarjen se je poganjal visoko v zrak, udarjal je ob steno, sekal je po vrvi in se je zvijal, kakor da bi bil obseden. —

*

Naslednji dan sem šel in sem si kupil pri starinarju staro vrv. Privezal sem en konec ob kamen, drugega pa sem pričel polagoma spuščati v vodnjak.

Takrat sem pogledal v globočino in sem videl goža, ki je ležal ob steni, glava pa mu je visela ob kamnu navzdol: bil je mrtev.

Ali je poginil od padca, od glada ali od obupa
in bridkosti?

Potrj sem šel od vodnjaka in peklo me je, ker se
niso izpolnile moje želje. — —

O, gož, zakaj nisi potrpel še en dan, samo še en
dan, samo še en kratek dan!

40132

886.3(02.053.2)-32(081)

ŠIROK, Karel
Slepi slavčki

COBISS *

70320050/Šo 00M Č

□□□□□□□□□□□□□□□□□□
□ TISKARNA MIROSLAVA □
□ JASPERJA NA DUNAJU □
□□□□□□□□□□□□□□□□□□